

SOLIHA AYOLLAR

To'plab nashrga tayyorlovchi
Bahriddin UMRZOQ

«Movarounnahr»
Toshkent

Ushbu «Soliha ayollar» kitobi Islom tarixidagi avliyo ayollar, ularning ulug' xislatlari, holi hayotlari haqida qisqacha ma'lumot beradi. Musannif kitobning avvalida valiy nima degani? Qur'on va hadisda qaysi ma'nolarda kelgan? «Valiylar kimlar? degan savollarga javob berib o'tgan.

O'ylaymizki, ushbu mo'jaz risola barcha o'quvchilarimizga, xususan, opa-singillarimizga ibrat dasturi bo'ladi.

© «Mutarjim»
Toshkent, 2003 y.

Valiylilik haqida tushuncha

“Ogoh bo'ling (yaxshi bilingki), albatta Allohning do'stlari uchun hech bir xavf (qo'rqinch) yo'q va ular (aslo) mahzun bo'lmaslar” (Yunus, 62oyat).

Qur'oni karimda «valiy» deb sifatlangan zotlar kimlar va qanaqa fazilatlarini ularni bu ulug' maqomli ta'rifga loyiq qilgan?

Avvalo, «valiy» so'zining lug'aviy, istilohiy ma'nolari haqida qisqacha ma'lumot bersak.

Bu so'z **valiya** (yaqin bo'ldi) fe'liga o'zakdoshdir. Ko'pligi – **avliyo**. «**Valiyyulloh**» – Alloh taoloning do'sti demakdir.

Tabiiyki, savol tug'iladi: har bir narsaning belgi, alomati bo'lganidek, valiylilikning ham belgilari bormi? Ha, bor. Bu belgilar zohiriy hamda botiniydir.

Valiylarning birinchi va eng muhim alomati shuki, ular har qanday sharoit va holatlarda shariat talab qilganidek istiqomatda bo'ladilar.

Istiqomat «to'g'rilik» demakdir. Istilohda esa barcha ahdlarida, xususan, Alloh taolo va Rasuliga bo'lgan ahdlarida hamda kundalik yurishturish, kiyinish, taomlanish kabi barcha dunyoviy va diniy ishlarda shariat me'yorlariga rioya qilib yashashdir.

Istiqomat ahlulloh nazdida shunday yuksak bir darajaki, barcha maqbul maqsad va g'oyalarning ro'yobga chiquvi, barcha xayrli ishlarning kamolga yetishuvi unga bog'liq. Aks holda, irfon ahli aytishicha – Alloh saqlasin – harakatlar bekor, sarflangan barcha kuchg'ayratlar foydasiz bo'ladi.

Istiqomat Yaratganga chiroyli, nuqsonsiz qullik qilish hamda insoniylik, odamiylik sifatlarini o'zida namoyon etib, mavjudot va maxluqot xizmatida bo'la olishdir. Hazrati

Alisher Navoiy:

**«Odamiy ersang, demagil odamiy
Onikim, yo`q xalq g`amidin g`ami»,**

deb yozganlarida mana shu ma`noni ham nazarda tutgan bo`lsalar ajab emas.

Mutasavviflar fikriga ko`ra, faqat shar`iy istiqomatgina asl maqsadga erishtirishi mumkin. Shariat va uning qonunqoidalari esa, faqat namoz o`qish, ro`za tutish kabi birlamchi farz amallarnigina emas, shuningdek, odobaxloq, muomala, oldisotdi, tirikchilik, kasbkor nikoh... xullas, tiriklik taqozo qilgan har bir holatda to`g`ri, samimiy, beg`araz, chin insoniy fazilatlar egasi bo`lish, **«ahsani taqvim»** oyatida ko`zda tutilgan siyrat va suvratga sohib chiqishni taqozo qiladi.

Istiqomat ahli har vaqt «o`zingni yo`qla, keyin boshqadan so`zla» o`gitiga amal qilishgan. Ya`ni, o`zlarining aybu nuqsonlarini topish va tuzatish bilan mashg`ul bo`lishgan.

Imom Qushayriy (q.s.) yozadi:

«Men shayx Abu Abdurahmon asSalamiydan eshitdim. U Abu Ali AshShaviydan eshitibdi. Bu zot debdiki, tushimda Payg`ambar sollallohu alayhi vasallamni ko`rdim. Ul zotdan: «Rivoyat qilinishicha, siz Hud surasi sochlarimni oqartirdi, debsiz. Sizni qaritgan payg`ambarlarning qissalarimi yoki boshqa ummatlarning yo`q bo`lishlarimi?» deb so`raldi. Ul zot: **«Yo`q, meni «amr qilingani kabi to`g`ri bo`l», mazmunli oyati karima qaritdi», dedilar».**

Zamonamizning tasavvufshunos olimlaridan Usmon Turar «valiy» so`zining ikki xil ma`nosiga urug`u beradi:

1. Fa`iyl vazniga va ismi maf`ul maqomida bo`lish e`tibori ila «o`z nafsiga, o`z holiga tashlab qo`yilmagan kimsa» ma`nosiga. Zero, A`rof surasining 196-

«Albatta, mening do`stim Kitobni nozil qilgan Allohdir va U soliiga do`st tutadi» oyati karimasidagi **«valiyya»** kalimasi mana shu ma`noga – fa`iyl ma`nosiga dalolat qiladi.

Ikkinchi, fo`il vazniga va «Allohgga nisbatan ibodat va toatni o`rniga keltirgan, bexato ado qila olgan kishi» ma`nosiga.

Vositiyga ko`ra, valiyning to`rt muhim alomati bor:

Birinchisi, o`zi bilan Parvardigori orasidagi sirlarni muhofaza qilmog`i (oshkor qilmasligi);

Ikkinchisi, karomatini yashirish, uni riyo maqsadida ko`rsatmasligi;

Uchinchisi, Alloh yaratgan barcha mahluqotlarning ozorlariga (aziyat va jafolariga), mashaqqatlarga sabrli bo`lishi va ularga bu kabi muomala qilishdan o`zini tiyishi, hech kimga yuk bo`lmasligi;

To`rtinchisi, Allohning qullarini fe`l-atvor va toqatlariga ko`ra idora qilishidir.

«Anis ut-tolibiyn va uddat us-solikiyn»da yozilishicha: «Ibn Abbos (raziyallohu anhu) rivoyat qilgan sahih bir hadisi sharifda Payg'ambarimiz sollallohu alayhi va sallamdan: **«Avliyulloh (Allohning do'stlari) kim?» deb so'rashganda, Risolatpanoh Hazratimiz: «Haq jalla va a'loning do'stlari shunday kishilarki, ularni ko'rganingizda Alloh taoloni zikr qilish xotirga kelar»**, dedilar».

Imomul orifiy Xoja Muhammad ibn Ali Hakim Termiziy «Navodirul usul fi ahadisirrasul» nomli kitobida (bu hadis-ning sharhida) shunday deydi: «Valiyning qalbi ilohiy jamol nurlarining ma'dani; ilohiy kibriy haybati va qurbiyyat oydinligidir. Yuzida porlagan nur va latofat valiyning qalbidan (chiqib kelib ko'rinish berur). Bu holda mo'min qulning qalbi u go'zal hayotning nuri ila tirik bo'lguvchidir...»

Salimiya tariqatining asoschisi, buyuk mutasavvif Abu Abdulloh Muhammad ibn Salim al-Basriydan so'rabdilar: «Xalq orasida avliyo qanday xususiyatlari bilan ajralib turadi, uni qanday tanish mumkin?» Ul zot bunday javob beribdi:

«1) tili shirinligi va xushmuomala suhbat;

2) axloqining go'zalligi;

3) chehrasidagi tubassum;

4) jo'mardligi, saxiyliigi;

5) e'tirozi ozligi;

6) uzr so'rab, xatolari kechirilishini so'ragan kishilarning uzrlarini qabul qilishi;

7) butun yaratilmishlarga – yaxshi-yomon bo'lsin, barcha insonlarga, hayvon-jonivorlarga rahmu shafqatli bo'lishi bilan xalq orasida ajralib turadi».7

Xulosa shuki, valiylik insoniylikning, yetuklikning, komillikning go'zal namunasidir. Odamiylikning sharaf va izzati ham shu bilan qadrlil va qiymatlidir. Surat va siyrat go'zalligini, **«ahsanil-taqvim»** yaratilishni o'zida jamlagan valiylik har davrda bo'lgani kabi bugun ham, kelgusida ham muborak bo'lib qolishiga aminmiz.

Obida soliha ayollar

Yuz tuman nopok erdin yaxshiroq

Pok ayol-xotunlarning oyoq izi.

Alisher Navoiy

Er kishilarning zuhdu taqvosi va tasavvufiy hayotiga doir batafsil ma'lumot beruvchi manbalarda, afsuski, zohidona, obidona va so'fiyona hayot kechirgan ayollar hayoti haqida juda kam ma'lumot berilgan. Masalan, ilk avliyo tazkiranomasi hisoblangan "Tabaqotus sufiyya" nomli asarda 103 er so'fiy haqida so'z yuritiladi, ammo bitta ham ayol so'fiy haqida gapirilmaydi. Imom Qushayriy, Qujviriy, Gulobodiy va hatto bir ayol so'fiy zikrini mustasno qilganimizda, Fariduddin Attor ham "Tabaqotus sufiyya" asari muallifi Abu Abdurahmon As-Sulamiy kabi ayol avliyolar haqida so'z yuritmaydi. Tasavvufiy mavzular tadqiq qilingan asarlarni o'rganar ekanmiz, deyarli faqat mutasavvif so'fiy (er kishi)larning so'zlari, hollari, fikr-mulohazalari naql qilinadi. Bundan go'yo ayol kishini zuhd va tasavvuf hayotiga kiritmaslik zuhd va tasavvufning taqozosidir, degan o'y-xayolga borish ham mumkin. Ma'lum va mashhur Robiya Adaviyyadan bir majburiyat va zarurat holidagina so'z ochiladi va u haqda ham ko'p so'z yuritilmaydi. Aslida bu holat

Sharqdagi hayot taqozosi, andisha his-tuyg'ularining natijasidir. Boshqa ilm sohalarida ham ahvol xuddi shunday. Zohidona va so'fiyona juda ham ko'p ayollar yashab o'tganiga qaramay, tasavvufiy manbalarda ular haqida juda ham kam ma'lumot berilgan. Tarixda "Bojiyoni Rum" deb nomlangan dindor, zohida va mutasavvifa ayollar tashkiloti haqida haligacha batafsil ma'lumotga ega emasmiz. Holbuki, axiylar (birodarlar) jamoasi, Rum abdollari, O'rta Osiyo, sharqu g'arb mashoyixlari, mutasavviflariga doir batafsil ma'lumotlar bor. Tadqiqotlarimiz asnosida shunga amin bo'ldikki, Majzub valiyilar haqidagi kitoblarda ham Tabaqot kitoblaridagi uslubni ko'ramiz. Xalq og'zaki ijodiga tegishli "qissa kitoblar"da faqatgina ahli bayt ayollari – hazrati Oisha, hazrati Xadicha va hazrati Fotima haqlarida hikoya qilingan, xolos.

Ayol valiyilar haqida ma'lumot beruvchi tabaqot kitoblari quyidagilardir:

1. Abu Nuaymning "Hulya" asari. Unda ayol valiyilar haqida ba'zi ma'lumotlar berilgan.
2. Ibn Javziyning "Sifatus safva" nomli asari. Unda ayol avliyolar haqida batafsilroq hamda ajoyib ma'lumotlar keltirilgan.
3. Imom Sha'roniyning "At-tabaqotul kubro" asari. Unda ba'zi avliyo ayollar haqida qisqacha gapirib o'tilgan.
4. Fariduddin Attorning "Tazkiratul avliyo"si. Unda faqat Robiya Adaviyya haqida so'z yuritilgan.
5. Yusuf Nabhoniyning mutasavviflarga doir asari. Unda avliyo ayollar ham qisman zikr qilingan.
6. Abdurahmon Jomiyning "Nafahotul uns" asari. Unda o'ttizdan ortiq ayol avliyolar haqida ma'lumot berilgan.
7. Alisher Navoiyning "Nasoimul muhabbat" asari. Unda Abdurahmon Jomiy tilga olgan ayol valiyilarga zikr qilingan.
8. Xoji Muhammad Zihniyning "Mashohirun niso" nomli asari. Unda mashhur ayol so'fiylarning hol va hayotlaridan so'z yuritiladi, zuhd, ibodat va tasavvufiy hayotga ishtiyoqmand ayol avliyolar haqida to'g'ri, batafsil va ajoyib ma'lumotlar bayon qilinadi.
9. Umar Rizoning "A'lamun niso" (I-V) nomli asari. Unda Hoji Muhammad Zihniy hazratning asarini boyitgan holda, sharh va ilovalar bilan muhim ma'lumotlar berishga harakat qilingan.

Tasavvufiy manbalar mutolaasi chog'ida hozirgacha yig'ib kelayotganim ayol avliyolarning hol va hayotlari haqida ma'lumotlarning bir qismini siz aziz o'quvchilar e'tiboriga havola qilmoqqa jazm etdim. Kelgusida to'liq va batafsil "Ayol avliyolar" tazkira kitobini tayyorlash orzu-havasida Yaratuvchimizning rahmat-mag'firati ilinjida kattayu kichik kitobxonlarimiz duolaridan umid qilib, "Soliha ayollar" kitobi chop qilinmoqda. Tavfiq Alloh dandir.

Sahoba ayollar

Agar anbiyo va sahobalar hamda ahli bayt zikrini qilar bo'lsak, har birlari uchun bir kitob bitmoq lozimdir. Tabarrukan Payg'ambarimiz (sallallohu alayhi va sallam) ahli baytlaridan boshlarmiz...

Har kimki Payg'ambarimiz hazratlariga iymon keltirsayu, ul zotning ahli baytiga va avlodlariga iqrori yo'q esa, ul kishi Muhammad Mustafo (sallallohu alayhi va sallam) hazratlaridan yiroqdir.

Ahli baytni sevgani uchun Imom Shofe'iy (raziyallohu anhu) hazratlarini "rofiziy" dedilar va zindonga tashladilar. Va ul zot shul ma'noda lutf etganki: "Chin haqiqatni yaxshi bilki, dunyo va oxiratning podshohi faxrul mursaliyn janobimiz Muhammad Mustafo (sallallohu alayhi va sallam), ul zotning ahli baytlari va barcha ashobi kiromidir. Payg'ambar (sallallohu alayhi va sallam) yoronini ul zotning o'rinlarida ko'rgaysan va ashoblari bilan ahli baytlarini ul zotning maqomida bilgaysan, barchalariga jonu dildan muhabbat qo'ygaysan, toki iymoning durust bo'lib, sunniylar (ahli sunnat val jamoat aqidasi va mazhabi mansublari)dan bo'lgaysan".

Imom A'zam Abu Hanifadan so'radilar: "Payg'ambar (sallallohu alayhi va sallam) hazratlarining yoronlaridan va ahli baytidan qay birisi yuksak?" Aytdilarki: "Ulug'lardan Abu Bakr Siddiq va Umarul Foruq, yigitlardan hazrati Usmon va hazrati Ali, ayollardan Oisha va qizlardan Fotima, raziyallohu anhum ajma'iy".

Hazrati Rasululloh janobimiz (sallallohu alayhi va sallam) bir kecha Bishr Hofiy hazratning tushiga kirib, bunday dedilar: "Ey Bishr! Haq taolo muqarrab bandalari orasida seni nechun aziz tutganini bilasanmi?" "Bilmasmen, yo Rasululloh", dedi Bishr. Rasuli Akram janobimiz: "Sunnatlarimga rioya etding, qarindoshlaringga nasihat qilding, ahli baytimni sevding, ana shuning uchun", dedilar.

Biz ham bu cheksiz, go'zal lutfi ilohiydan umid qilgan holda, mahbubi azal va abad Hazrati Payg'ambarimiz (sallallohu alayhi va sallam) ahli baytlari va ayollar zikrini boshlaymiz. Haq taolo lutfi inoyatini, tavfiqini rafiq qilsin!..

Hazrati Xadicha (raziyallohu anho)

Payg'ambarimiz (sallallohu alayhi va sallam) hazratlarining ilk zavjai muhtaramalari. Tadbirkor, aqli, pokiza, diyonatli ayol bo'lgan. Ayollardan eng birinchi bo'lib, Rasulullohning (sallallohu alayhi va sallam) payg'ambarliklarini tasdiq qilgan va darhol iymon keltirgan zoti muhtaramadir. Payg'ambarimiz (sallallohu alayhi va sallam) og'ir damlarida o'zlariga ko'rsatgan hamdardligi, cheksiz mehru vafosi, dinu diyonati uchun hazrati Xadichadan (r.a.) rozi bo'lganlar va vafotidan keyin ham eslab, davomli duoi xayr bilan ruhi poklarni shod qilib turganlar.

Oisha (raziyallohu anho) rivoyat qiladilar: "Men Janob Rasulullohni Xadichadan rashk qilganchalik hech bir ayoldan rashk qilmaganman, chunki ul zot Xadichani ko'p eslab, ko'p maqtar edilar".

Jannatda Xadicha uchun shakarqamishdan qasr bunyod qilib qo'yilganini uning o'ziga bashorat qilmoqni Alloh taolo janob Rasulullohga vahiy qilgan edi (Imom Buxoriy rivoyati).

Fotimai Zahro (raziyallohu anho)

Payg'ambarimiz Muhammad Mustafoning (sallallohu alayhi va sallam) suyuqli qizlari. Jannat mujdasi berilgan ayollardan. Payg'ambarimiz (sallallohu alayhi va sallam) hazratlari: "Fotima jannat ayollarining malikasidir", deb bashorat qilganlar. Sabr-bardoshli, mehnatkash, kamtar, kamsuqum, obida, soliha va orifa ayol bo'lgan.

Misvar ibn Mahrama rivoyat qiladi: "Janob Rasululloh minbarda turib: "Hishom ibn Mug'ira qabilasi ahli o'z qizini Ali ibn Abu Tolibga bermoqchi bo'lib, mendan izn so'radi. Men ruxsat bermayman, keyin ham, undan keyin ham ruxsat bermayman, faqat Ali Ibn Abu Tolib qizimni taloq qilib, ularning qiziga uylanishni istasagina ruxsat beraman! Chunki qizim mening bir bo'lagimdir, uni shubhaga solgan narsa meni ham shubhaga soladi va unga aziyat yetkazgan narsa menga ham aziyat yetkazadi!" dedilar" (Imom Buxoriy rivoyati).

Hazrati Fotimaning toat ibodatlariga – namoz va ro'zalariga aslo nuqson yetmagan, ibodatlarni o'z vaqtida chiroyli ado qilgan. Hazrati Fotimaning holi hayoti qiyomatgacha musulima ayollar uchun o'rnak va ibratdir.

Ali (ibn Abu Tolib karramallohu vajhahu) rivoyat qiladilar: "Fotima yorg'uchoq qo'llarini qavartirib, azob berayotganidan shikoyat qilib hamda o'ziga bir xizmatkor so'rash maqsadida Nabiyy (sallallohu alayhi va sallam) huzurlariga kelib edi, ul zotni topmadi. Keyin shu haqda Oishaga tayinlab aytdi. Oisha janob Rasululloh kelganlarida Fotimaning iltimoslarini yetkazdi. Janob Rasululloh uyimizga keldilar, biz uxlab yotgan edik. Men o'rnimdan turmoqchi bo'lib edim: "Qimirlama!" dedilar. So'ng ikkalamizning o'rtamizga (ko'rpaning etak tomonidan) kirib o'tirdilar, hatto men ko'kraklarimga tegib turgan oyoqlarining sovuqqotib ketganini his qildim. Keyin bizga: "Bir xizmatkorga ega bo'lmog'ingizdan ko'ra yaxshiroq amalni sizlarga o'rgataymi? O'ringa yotganingizda 33 marta "Allahu akbar", 33 marta "Subhanalloh" va 33 marta "Alhamdulillah" deb aytinglar, bu sizlar uchun bir xizmatkorga ega bo'lmog'ingizdan ko'ra yaxshiroqdir!" dedilar".

Payg'ambarimiz (sallallohu alayhi va sallam) hazratlarining kasal onlarida hazrati Fotima otalarining yonlarida yig'lab o'tirardi. Shunda Payg'ambarimiz (sallallohu alayhi va sallam) qizlarining qulog'iga ikkita so'z aytganlar. Birinchisida hazrati Fotimaning yig'isi ortgan, ikkinchisini eshitib esa yig'idan to'xtab, sevingan. Bir oz vaqt o'tib buning boisi so'ralganda, hazrati Fotima bunday javob bergan:

– Birinchi safar qulog'imga "Qizim, men bugun aniq vafot qilaman", dedilar. Yig'i va huzunim ortdi. So'ng ikkinchi safar aytdilarki: "Ko'p qayg'urma! Mana shu hozir bo'lib turganlar ichida eng birinchi bo'lib menga sen yetishursan". Buni eshitib ko'nglim taskin topdi, sevindim.

Hazrati Fotimaning vafoti Payg`ambarimiz (sallallohu alayhi va sallam) vafotlaridan olti oy so`ng voqe' bo`ldi. Raziyallohu anho.

Hazrati Oishai siddiqa (raziyallohu anho)

Payg`ambarimiz Muhammad (sallallohu alayhi va sallam) hazratlarining zavjai mutahharalari. Abu Bakr Siddiqning (r.a.) o`rtanCHA qizlari.

Hazrati Hishom otalaridan naql qiladilarki: "Rasululloh (sallallohu alayhi va sallam) Oishaga (raziyallohu anho) olti yashar qizchalik paytida uylanib, to`qqiz yoshga yetganida qo`shilganlar. U janob Rasululloh (sallallohu alayhi va sallam) bilan birga to`qqiz yil yashagan" (Imom Buxoriy rivoyati).

Hazrati Oisha (r.a.) Abu Hurayradan (r.a.) keyin eng ko`p hadis rivoyat qilgan roviydir. Shu bilan birga, Madinai Munavvaraning eng ma`lum va mashhur yetti faqihidan biri bo`lgan.

Oisha onamiz (r.a.) bunday deydi: "Rasululloh (sallallohu alayhi va sallam) vafot etmaslaridan oldin betob bo`lgan keZlarida ikki "Qul a`uzu"ni o`qib, o`zlariga o`zlari dam solar edilar. Dardlari og`irlashib, hollari qolmagach, ul zotga men o`zim dam solar edim. Shunda barakali bo`lsin uchun (ikkala qo`llariga - kaftlariga dam solib,) o`z qo`llari bilan o`zlarini silar edim" (Imom Buxoriy rivoyati).

Hazrati Oisha (r.a.) Qur`oni karimdagi bir necha oyati karimaning nozil bo`lishiga bevosita sababchi bo`lgan. O`zlari tayyorlab, doimiy o`qib yurgan Mushafi shariflari hozirgacha saqlangan. Raziyallohu anho.

Ummu Zufar (raziyallohu anho)

Ato ibn Abu Raboh rivoyat qiladilar: Ibn Abbos (r.a.): "Senga bir jannati ayolni ko`rsataymi?" dedi. Men: "Ha", dedim. Ibn Abbos: "Mana shu qora tanli ayol", dedi. O`sha xotin Rasulullohning (sallallohu alayhi va sallam) huzurlariga borib: "Men (ichda yel to`plangani bois) goho xushimdan ketib, goho o`zimga kelib turaman. Alloh taolaga iltijo aylab, meni duo qiling, dardimga shifo bersin!" dedi. Janob Rasululloh: "Istasang, sabr-toqat qilgin, jannatga kirursan, istasang, duo aylay, Alloh taolo senga shifo ato etgay", deb javob qildilar. Ayol: "Yaxshisi, sabr qilganim afzal, duo qiling, dardimdan forig' bo`lmay!" deb aytdi. Rasululloh (sallallohu alayhi va sallam) duo qildilar.

Ato ibn Abu Raboh Ibn Yazidga bunday deydi: "Men Ummu Zufarni ko`rganman, u novcha, qora tanli ayol bo`lib, o`shanda Ka`baning devoriga suyanib turgan edi" (Imom Buxoriy rivoyati).

Ayol avliyolar

Er soʻfiylarning martabalariga erishgan soliha, obida, orifa ayollar

“Futuhot” asarining muallifi Ibn Arabiy (q.s.) bu asarining yetmish uchinchi bobida soʻfiy zotlardan bir qismining hol tarjimalarini zikr qilgach, quyidagi satrlarni yozgan: “Biz “rijol” nomi bilan zikr qilgan bu kishilarning hammasi ham “er soʻfiylar” emas, balkim bir qismi “ayol sufiyalar”dir. Ammo er soʻfiylar koʻpchilikni tashkil qiladi”. (Shuning uchun er (rijol, mard) atamasi koʻproq qoʻllaniladi.)

Bu toifaning biridan soʻradilar:

- Abdol necha kishi?
- Qirq nafsdir.
- Nimaga qirq er demayapsiz?
- Chunki oralarida xonim, ayol valiyar ham bor, shuning uchun.

“Tabaqotus-soʻfiyya” muallifi shayx Abu Abdurrahmon as-Sulamiy orifa va obida ayollar haqida alohida bir asar yozib, ayollar sufiya ahvollaridan koʻp soʻz yuritgan hamda ularning bu hollarini sharhlagan.

Soʻfiy zotlardan biri shunday deydi:

*Aytganimdek boʻlsa agar ayollar,
Rijolga fazilatda nima shubha bor?
Muzakkarlik emas oy uchun hech iftixor,
Muannaslik bois quyoshga hech kelmas or.*

(Arabchada oy er (muzakkar) jinsiga oid, quyosh esa ayol (muannas) jinsiga oiddir.)

Robiya Adaviyya (quddisa sirruho)

Basralidir. Sufyoni Savriy uning ziyoratiga borar va baʼzi masalalarni undan soʻrar edi. Duosini esa koʻp gʻanimat deb bilar va ragʻbat koʻrsatar edi.

Bir kuni Sufyoni Savriy odatdagidek Robiyani ziyoratiga kelib, uning huzurida qoʻllarini duo uchun koʻtarib: “Yo Rabb! Sendan salomat (lik) tilayman” deb duo qildi. Buni eshitgan Robiya yigʻladi.

Sufyoni Savriy:

- Seni nima yigʻlatdi? – deb soʻradi.
- Meni sen yigʻlatayapsan.
- Qanaqasiga?
- Bilmaysanmi, axir, dunyoda salomatlik dunyoni tark qilish bilangina boʻlur. Sen esa, ey Sufyon, dunyoga berilibsan.

* * *

Robiya Adaviyyaning soʻzlaridan:

“Hamma narsaning mevasi bor. Maʼrifatning mevasi esa Alloh taologa tavajjuhdir.”

“Allohga istigʻforimdagi kamchiligimdan tavba qilurman.”

Bir kuni undan soʻradilarki:

– Haq taoloning yaqinligiga vasila boʻlgan eng ustun narsa nima?

U shunday deb javob berdi:

– Bandaning dunyoda va oxiratda Undan boshqasini doʻst tutmaganligini bilmogʻidir.

Bir kuni Sufyoni Savriy uning huzurida: “Oh, naqadar mahzunman”, deganida, Robiya:

– Yolgʻon gapirma! Agar sen haqiqatan mahzun boʻlganingda edi, hayotdan hech bir lazzat olmas eding, – deb javob bergan.

Robiya: “Mendagi gʻam dardli va gʻussali boʻlganim uchun emas, balki dardsiz va gʻussasiz boʻlganim uchundir”, derdi.

Lubobatul Mutaabbida (quddisa sirruho)

Quddusi sharifdan edi. “Haq taoloning meni (oʻzidan) boshqasi bilan mashgʻul koʻrmogʻidan uyalaman”, derdi. Bir kishi undan:

– Hajga ketyapman, u yerga borganimda qandoq duo qilay? – deb soʻradi.

– Allohdan sendan xushnud boʻlmogʻini, seni xushnud kishilarning maqomiga yetkazmogʻini va doʻstlari orasida majhul holga keltirmogʻini tilagin, – deb javob berdi.

Maryamul Basriyya (quddisa sirruho)

Basralik, Robiya Adaviyya bilan suhbatlashgan, uning xizmatida boʻlgan edi. Robiyaning vafotidan soʻng bir muddat yashagan, koʻpincha muhabbat haqida gapirar va shu mavzudagi soʻzlarni eshitganida oʻzini yoʻqotar, behush boʻlar edi. Maryam Basriyya muhabbat bahs qilinayotgan bir majlisga kirib kelganida oʻt pufagi yorilib jon bergani naql qilingan.

U: “Osmonda sizlarning rizqroʻzlaringiz va sizlarga vaʼda qilingan narsa (jannat) bordir” (Vazzoriyot, 22), oyatini eshitganimdan buyon rizq uchun aslo gʻam yemadim, uning talabiga hech bir mashaqqat, qiyinchilikka ham tushmadim” degan ekan.

Rayhonai Voliha (quddisa sirruho)

Robiyya Adaviyyaning qarindoshi edi. Uning suhbatidan bahramand boʻlgan. Rayhona qirq yil boshini xam tutgan – koʻkka qaramagan. Kunduzlari ovqat yemas, kechalari esa uxlamasdi. Unga: “Nafsingga koʻp aziyat beryapsan” deyishganda, u: “Hecham undoq

emas. Men kecha uyqusini kunduzga ko'chirdim, kunduzgi yeyish-ichishni esa kechaga, mana shu xolos", deb javob bergan.

Uqayratul Obida (quddisa sirruho)

Basralik edi. Muozai Adaviyya bilan suhbatlashgan. Shu qadar yig'lar ediki, umrining oxirida ko'zi ojiz bo'ldi. Bir kishi unga: "Ko'rmaslik naqadar yomon!" deganida, u shunday deb javob qaytardi: "Alloh taolo bilan o'rtamda parda bo'lmog'i undan ham yomon. Qalbimning ko'r bo'lib, buyruqlaridagi murodini tushunmasligi esa, yomondan yomon".

Sha'vona (quddisa sirruho)

Eronlik edi. Eyla (viloyati)da yashar, chiroyli ovoz va xush nag'malar bilan va'z qilar, she'rlar o'qir edi. Obid, zohid va ko'ngil sohibi bo'lgan odamlar uni tinglagani kelishardi. Sha'vona Allohdan haqiqiy qo'rqadigan, o'zi yig'laydigan va boshqalarni ham yig'latadigan mujohada qobiliyatiga ega ayol edi. Unga: "Shunchalik ko'p yig'laysanki, ko'r bo'lib qolishingdan qo'rqamiz" deyishganida, u bunday degan:
– U yoqda jahannam azobida ko'r bo'lguncha, bu yoqda ko'p yig'lashlikdan ko'r bo'lsam, men uchun yaxshiroqdir.

Bir gal u:

– Sevgilisi visoliga yetishishlikdan mahrum qolib, muttasil uni ko'rmoq umidida bo'lgan ko'zga yig'idan boshqa narsa yarashmaydi, – degan edi.

Naql qilinishicha, u shunday bir g'am-g'ussaga g'arq bo'lganki, hatto namoz va ibodatlarni ado qilolmay qolgan. Bir kuni uyquda ekanida birov kelib unga quyidagi she'rni o'qibdi:

*Madad qil marsiyangla ko'z yoshingga,
Ki, shifo bo'lur huzun ahlining ohi.
Izlab (diydorin) g'ayrat qil namozu ro'zaga,
Mana shudir toat ahlining rohi.*

Shundan keyin u qayta toatga qaytdi. Bu baytlarni tarannum qilib ham o'zi yig'lar, ham yonidagi boshqa ayollarni yig'latardi.

Aytishlaricha, qariganida Fuzayl ibn Iyoz uning huzuriga kelib, duo qilishini so'ragan, Sha'vona shunda:

– Ey Fuzayl! Men duo qiladigan bo'lsam, Haq taolo bilan o'rtangda bu duoning qabul bo'lishi uchun vasila bo'ladigan (duo qabul bo'lishiga arzigulik) bir nima (yaxshi bir ish, amaling) bormi? – degan.

Fuzayl ibn Iyoz bu so'zlarni eshitib bir na'ra otib, hushdan ketib yerga yiqilgan.

Kurdiyya (quddisa sirruho)

Basrali va ahvazlik edi. Sha'vonaga xizmat qilgan.

Shunday naql qilinadi: "Sha'vonaning xizmatida edim, bir kecha uxlab qolibman. Oyog'i bilan tepib, aytdi: "Turgil, ey Kurdiyya! Uyqu joyi bu yer emas, qabrdir".

Undan so'radilar:

- Sha'vonaning suhbatlarida qanday barakotlar topding?
- Uning suhbatlaridan bahramand bo'lganim ondin e'tiboran dunyoni aslo do'st tutmadim, rizq uchun aslo qayg'urmadim, talab xususida dunyo ahlidan hech kimsani nazarimda ulug' ko'rmadim, musulmonlardan hech birini xor ko'rmadim.

Hafsa binti Siyirin (quddisa sirruho)

Ulamoyi kiromdan Muhammad ibn Siyrinning singlisidir. Zuhd va taqvoda akasiga o'xshardi. Ajoyib va g'aroyib hol, karomatlarga sohib edi.

Aytadilarki, bir kecha uyida bir mash'ala yoqdi, turib namoz o'qidi. Bir payt mash'ala so'ndi (o'chib qoldi), ammo uy ichi tonggacha yorug' bo'lib turdi.

Robiya Shomiyya (quddisa sirruho)

Ahmad ibn Abul Havoriyning xonimidir.

Eri Ahmaddan naql qilinishicha, Robiya Shomiyyaning ajoyib-g'aroyib hollari bo'lgan. Unga ba'zan ishq va muhabbat, ba'zan uns, ba'zan esa xavf va shahvat g'olib bo'lardi. Xavf va muhabbat g'olib kelgan vaqtlarda ushbu she'rni o'qirdi:

*"Sevgilimga teng boshqa bir sevgili yo'qdir,
Undan boshqasi uchun qalbimda bir yer yo'qdir.
Sevgilim ko'zimdan va shaxsimdan g'oyib bo'lur,
Lekin qalbimdan g'oyib bo'lgani hech yo'qdir."*

Uns holi g'olib kelgan chog'larda esa shunday so'zlardi:

*"Seni suhbat do'sti qildim ko'nglumda,
Xohlaganga bag'ishladim borlig'imni,
Mening jismim do'stlar uchun bir hamrohdir,
Qalbimning sevgilisi ko'nglimdagi hamrohdir"*.

Xavf vaqtida esa bunday deganini eshitdim:

"Ozig'im oz, meni unga yetkazmog'iga ishonmayapman,

*Ozig' uchun yig'laymi yoki yo'lning uzoqligi uchunmi?
Meni otashda yoqasanmi ey, eng mahjub Zot?
Qayda qoldi u holda Sendan qo'rqishim, qayda umidim?"*

Ahmad ibn Abul Havoriy undan keyin:

"Mendagi senga bo'lgan muhabbat faqatgina zavjiyyat (eru xotinlik) muhabbati emas, balki Haq rizosi yo'lidagi muhabbatdir", degan ma'noda bayt o'qidi.

Robiya taom pishirgani choqda: "Ey mening begim, bu ovqat faqat Ahmad ibn Abul Havoriyning tasbihi bilan pishdi", derdi.

Aytadilarki, uning oldida bir lagan bor edi. "Oling shu laganni, unda "Amirul mo'minin Horun ar-Rashid vafot etdi", degan xabar yozig'lik", dedi.

So'rab-surishtirib aniqladilarki, haqiqatan, Horun ar-Rashid o'sha kun vafot qilgan ekan. Quddisa sirruho.

Hakima Damashqiyya (quddisa sirruho)

Shomning ulug' ayollaridan edi. Robiya Shomiyyaning ustozidir.

Ahmad ibn Abul Havoriy Robiya Shomiyyaning bunday deganini naql qiladi: "Damashqlik Hakimaning huzuriga bordim. Qur'oni karim o'qiyotgan ekan. Menga dediki:

– Ey Robiya! Ering Ahmad ibn Abul Havoriy sendek xotini ustiga yana xotin olishni xohlayotir.

– Xuddi shundoq.

– Bir insonning ko'nglini Xudodan ayirgan holda ikki xotinga bermog'i qanday bo'lur?

"Alloh huzuriga toza dil bilan kelganlargagina (foyda berur)" (Shuaro, 89), oyatining tafsiri senga yetib bormabdi, shekilli.

– Yo'q, (bu oyat va uning tafsirini) bilmayman.

– Bu oyatning tafsiri shulki, ko'ngilda Undan boshqa hech narsa bo'lmagan holda Haq taologa borgaysan"

Robiya aytadiki: "Uning huzuridan chiqib, uyga yo'l oldim. U so'zning ta'siridan qattiq hayajonladim, tebranib-chayqalib borar ekanman, yo'lda duch kelgan kishilar meni mast deb gumon qilishlaridan uyalar edim".

Ummi Hasson (quddisa sirruho)

Kufalik zohida ayollardan edi. Sufyoni Savriy uni ziyorat qilgani borgan. Ba'zilar so'ziga qaraganida, Sufyoni Savriy uni zavjalikka so'ragan.

Sufyoni Savriy shunday hikoya qiladi: Bir kuni unga duch keldim. Uyida eski bir xasr (bo'yra)dan boshqa narsa ko'rmadim.

– Agar amakingning o'g'illariga maktub yozilsa, ular sening holingdan xabardor bo'lib

turishadi, u-bu narsa yetishmasa hozirlashadi, – dedim. U:

– Ey Sufyon! – dedi. – Bundan oldin ko`nglimda va ko`zimda sening juda ham ulkan bir qadring bor edi. Men dunyoni unga hokim va qodir bo`lgan haqiqiy egasidan tilamayapman, endi unga molik bo`lmaganlardan so`raymi? Ey Sufyon! Alloh taoloni bir tarafga qo`yib bir lahza ham Undan boshqasi bilan mashg`ul bo`lishni xohlamasman, bunga mening ko`nglim rozi bo`lmas!

Bu so`zlar Sufyoni Savriyga qattiq ta`sir qildi, yig`ladi.

Fotimai Nishopuriyya (quddisa sirruho)

Xurosonning eski (nuroniy, qariya) ayollaridan va ulug` oriflaridan biri edi. Boyazid Bistomiy (q.s.) bu ayolni benihoya maqtagan. Zunnuni Misriy ham undan ba`zi masalalarni so`ragan (va olgan javoblaridan ko`ngli to`lgan, hurmati yana ham oshgan). Fotimai Nishopuriyya Makkai Mukarramada mujovir edi. Baytul Umra uchun Makkaga kelayotib h. 203 (m. 818) yilda yo`lda vafot qilgan.

Bir kun u Zunnun Misriyga bir hadya yubordi. Zunnun hazrat:

– Ayollardan bir narsa qabul qilishda zillat (xorlik) va qusur (kamchilik) bor, – deb u hadyani olmadi. Shunda Fotima shunday dedi:

– Eng buyuk so`fiylar bergan bilan olgan orasida vosita ko`rmaslar, bergan Alloh(ning bandalari)ga (Uning roziligi yo`lida)berur, oluvchi esa (buni u bandadan emas, balki) Allohdan (kelgan bir ne`mat o`laroq) olur.

Boyazid Bistomiy aytibdurki: “Men hayotim mobaynida haqiqiy bir er va haqiqiy bir xotin ko`rdim, u ayol esa Nishopurlik Fotimadir. Unga qaysi maqomdan so`z ochsam, uning bu maqomlarni aniq-tiniq bilganiga guvoh bo`ldim”.

Mashoyixi kiromlardan biri Zunnun Misriydan so`radi:

– Bu toifa orasida kimni eng buyuk deb bilasiz?

– Makkada Fotimai Nishopuriyya degan bir ayol bor. Men havas qiladigan darajada va menga ko`p ma`qul bir suratda Qur`oni karimni tafsir qilar edi.

Fotimai Nishopuriyya bunday degan: “Alloh taoloni mushohadaga muvofiq tanimagan kimsa har maqomga yo`rg`alab, ko`b, foydasiz gaplar gapirar. Mushohadali kimsani esa Haq taolo tilsiz (kamgap) qilar, u doimo ixlos va Haqdan hayo qilgan holda bo`lur”.

“Bugun durust (solih insonlar) va taqvo ahli shunday bir darajadirki, to`lqinlar ichida g`arq bo`lmaslik uchun zo`rg`a imkon topib, chirpinib turibdi, bu holdan qutilmoq uchun ular Parvardigoriga duolar qilmoqda”.

“Haq subhonahu va taoloning mushohada martabasiga yetishay deb amal qilgan kishi orif (haqshunos)dir; Alloh meni ko`rib turibdi, deb amal qiluvchi kishi esa ixlos sohibidir”.

Zaytuna (quddisa sirruho)

Ismi Fotimadir. Abu Hamza, Junayd va Nuriy hazratlarga xizmat qilgan.

Uning shunday degani naql qilinadi: "Qattiq sovuq bir qish kuni Nuriyning huzuriga bordim.

– U bu narsa yeysizmi? – deb soʻradim.

– Yeyman.

– Nima olib kelay?

– Sut va non.

Bordim va aytganlarini olib keldim. Oldida bir olov yoqilgandi. Uning kullaridan qoʻllari qora boʻlgan edi. Qoʻlini har uzatishda sut bilan kul bir-biriga qarishar edi. Uni bu holda koʻrib oʻz-oʻzimga: "Yo Rabb! Valiylaring buncha kir-chir! Bularning ichida bir pokiza, ozodasi yoʻqmikan?" dedim, soʻng uning huzuridan chiqdim. Bir yerga keldim. Bir ayol meni tutib:

– Shu yerda mening bir kiyim boʻxcham bor edi, uni sen olgansan, – deya meni amirning huzuriga olib bordi (oʻgʻirlikda aybladi). Bundan xabar topgan Nuriy darhol kelib, amirning huzuriga kirdi va:

– Buni zinhor ranjitmangiz, bu ayol Haq taoloning valiylaridan biridir, – dedi.

Amir:

– Iloji yoʻq, chunki daʼvogar undan bir boʻxcha kaftan (gazmol) xohlayapti, – dedi.

Shu asnoda eshikda qoʻlida yoʻqolgan boʻxchani koʻtargan bir joriya (xizmatchi ayol) koʻrindi va:

– Uni qoʻyib yuboringlar, mana boʻxcha bilan liboslarni topdim, – dedi.

Shundan soʻng meni amirning huzuridan olib chiqdi va bunday dedi:

– Agar yana bir marta: "Yo Rabb! Sening valiylaring buncha kir-chir!.." deydigan boʻlsang, jazosi bundan battar boʻlur.

– Tavba qildim, zinhor bunday demayman. Tavba qildim, – dedim".

Fotimai Badriyya (quddisa sirruho)

Ardabil (viloyati)da yashar edi. Orifa ayol boʻlganligi naql qilinadi. Tasavvuf shayxlaridan biri unga hazrati Rasululloh sallallohu alayhi va sallamning Haq taolodan naqlan: "Men Meni zikr qilganning doʻstidirman" (qudsiy) hadisi haqida soʻradi. Fotimai Badriyya savol bergan odam bilan bir oz suhbat qilgach, shunday dedi: "Sen zikr qilar ekansan, bunga bogʻliq oʻlaroq zikr qilinganni mushohada qilursan. Nihoyat, zamon va makondan xoli bir yerda sening zikring Uning zikrida foniy boʻlur, Uning seni zikr qilishi esa, boqiy qolur".

Ummu Ali (quddisa sirruho)

Ahmad ibn Xadravayhning xotini boʻlgan bu ayol soʻfiy, maʼlum va sharafli bir oilaga mansub edi. Benihoya boy-badavlat boʻlgan, hamma mol-mulkini kambagʻallarga tasadduq qilgan. Ahmad ibn Xadravayhning holi bilan yashadi. Boyazid Bistomiy va Abu Hafs bilan koʻrishgan, Boyazid hazratga baʼzi savollar bergan.

Abu Hafs aytadiki: "Ahmad Xadravayhning xotini Ummu Alini tanimasdan oldin ayol zotining soʻzlariga hech eʼtibor bermasdim. Keyin bildimki, Alloh taolo oʻz maʼrifat va ilmini xohlaganiga berar ekan".

Boyazid Bistomiy shunday deydi: "Tasavvuf yoʻlida boʻlishni xohlagan kishi doimo Ahmad ibn Xadravayhning xotini Ummu Alining himmatiga oʻxshagan bir himmat sohibi boʻlishi va uning holi bilan hollanishi darkor".

Ummu Ali shunday degan: "Haq subhanohu va taolo ming bir lutf va yaxshilik bilan insonlarni oʻziga (toatu ibodatga) daʼvat etdi, qabul qilmadilar. Shundan soʻng ularni oʻziga yuzlanib, yoʻnalmogʻlari uchun ustlariga har xil balolarni yogʻdirdi. Shunday qildi, chunki U bandalarini yaxshi koʻradi".

"Bir ehtiyojni boy bermoq u ehtiyojni taʼminlash yoʻlida qadrsizlanishdan koʻra qulayroq, osonroqdir".

Balxdan bir ayol kelib:

– Xizmatini qilishni va bu bilan Haq taologa yaqinlik hosil etishni xohlayman, – dedi.

Ummu Ali shunday javob berdi:

– Nega Alloh taologa xizmatni vasila qilib, menga yaqin boʻlishni xohlamayapsan? (Banda rizosi emas, Xoliq – yaratuvchi rizosi asl va muhimdir).

Ummu Muhammad (quddisa sirruho)

Shayx Abu Abdulloh ibn Xafifning validai muhtaramasidir. Obida va qanoatli xonimlardan edi. Abu Abdulloh ibn Xafif bilan dengiz yoʻli bilan hajga borgan. Bu obida ayolning mukoshafa (kashfu karomatlari) va mujohada (riyozatlari) juda ham koʻp.

Aydilarki, Shayx Abu Abdulloh ibn Xafif ham Ramazon oyining oxirgi oʻn kunida tunlarini ibodat bilan kechirardi. Qadr kechasi kelganida tomga chiqib namoz oʻqir edi. Ana shunday bir kecha uning onasi uy ichida Haq taologa mutavajjih (sidqu ixlos bilan yuzlangan holatda) oʻtirgan edi. Tuyqus qadr kechasining fayz va nuri zohir boʻla boshladi. Shunda "Muhammad, bolajonim! Qaerdasan? Sen u yerda izlayotgan narsa bu yerdadir", deya ovoz berdi. Shayx tomdan pastga tushdi va porlab jilvalanayotgan nurlarni koʻrib, validasining oyoqlariga oʻzini otib oʻpdi, yigʻlay boshladi.

Shayx (Abu Abdulloh ibn Xafif) keyinchalik shunday degan: "Men onamning qadru qiymatini ana oʻshanda yana bir karra bilib olganman".

Fotima binti Abu Bakr al-Kattoniy (quddisa sirruho)

Bir kez Samnun Muhib muhabbat haqida gapirayotgan edi. Fotima uning soʻzlarini

tinglab o'tirganlar orasida edi. Toqat keltirolmay jon berdi. U bilan birga yana uch kishi jon taslim qildi.

Fidda (rahmatullohi alayho)

Shayx Abu Rabiyy Molikiy (rahmatullohi alayh) shunday deb aytgan: "Bir qishloqda soliha bir ayolning holini eshitgan edim. Uni mashhur qilgan karomatini ko'ray deya ziyoratiga borishga orzumand bo'ldim. Bu soliha ayolning nomi Fidda (kumush) edi. U yashayotgan qishloqqa kelganimizda uning bir qo'yi borligini, undan sut va asal sog'ib olishini aytishdi. (Do'kondan) ikkita kosa sotib oldik va uning oldiga bordik. Salom bergandan so'ng: "Sening shu qo'ying bilan aloqador narsani (ya'ni sut va asal berishini) o'z ko'zlarimiz bilan ko'rishni xohlayapmiz", dedik. Qo'yini olib keldi. Kosalarga o'zimiz sog'ib ichdik. Haqiqatan asal va sut edi. "Buning sababini aytgin", dedik. Aytidiki: "Bizning bir qo'yimiz bor edi va faqirona hayot kechirgan kambag'al bir oila edik. Bir bayram kunida solih zot bo'lgan erim: "Bu qo'yni qurbonlik qilamiz", deb qoldi. Men: "Yo'q, rozi emasman. Chunki biz kambag'alimiz, qurbonlik qilishimiz shart emas. Axir, bu qo'yga ehtiyojimiz borligini Alloh bilib ko'rib-turibdi", dedim. O'sha kuni tasodifan erimni ziyoratiga bir mehmon kelib qoldi. Shunda (noiloj) men erimga: "Mehmonni izzat-ikrom qilishga majburmiz. Mayli, boring, qo'yni so'ying. Lekin bolalarimiz ko'rmaydigan bir yerda so'ying, ko'rib qolib yig'lashmasin yana..." dedim. Erim qo'yni qurbonlik uchun so'ygani yetaklab, devor ortiga borganida, bir qo'yning nogahon hovli devoridan otilib ichkariga kirganini ko'rdim. Men "qo'y qochdi, shekilli", deb o'yladim. Tashqariga chiqdim. Erimni qo'yning terisini ajratayotganini ko'rib, hangu mang bo'lib qoldim. Unga ko'rganimni aytib berdim. U "hoynahoy, mehmonni izzatu ikrom qilganimiz uchun ham Xudoim bizga o'z qo'yimizdan yaxshiroq qo'y bilan mukofotladi", dedi.

Ayol so'ngra bizga shunday dedi: "Ey o'g'lim! Shuni yaxshi bilgilki, bu qo'y muridlarning qalbida o'tlaydi: agar ularning qalblari xush va tirik bo'lsa, buning suti ham xush va sof, mazali bo'ladi. Agar ularning ko'ngli buzuq, rasvo bo'lsa, buning suti ham bemaza, yomon bo'ladi. Bundan so'ng sizlar ham qalbingizni xush tuting".

Imom Yofiy (rahmatullohi alayh) aytadiki: «U ayol aytgan muridlardan murod uning eridir. O'z erining kimligini (naqadar qalbi pokligini) yashirish va muridlarni ham ko'ngil pokligiga tashviq niyatida umumiy qilib gapirdi. Aslida mana bunday demoqchi bo'lgan: "Bizning (men va erimning) ko'nglimiz xush, pok bo'lsa, yonimizdagi narsa ham xush, ozoda bo'lur. Sizlar ham yoningizdagilarning xush bo'lishi uchun qalblaringizni xush tuting".

Sirriy Saqatiyning shogirdi bo'lgan ayol (quddisa sirruho)

Sirriy Saqatiy hazratlariga murid bo'lgan bir ayol bor edi. O'g'li muallimdan dars olardi. Ustozi bir gal u bolani tegirmonga yubordi, bola suvga tushib cho'kib ketdi. Muallim Shayx Sirriy Saqatiy hazratga xabar yuborib, ahvolni tushuntirdi. Sirriy hazrat: "Qani, turinglar, birga u bolaning onasi oldiga boramiz", dedi va bordilar. Shayx Sirriy Saqatiy sabr haqida gapirdi, so'ng rizodan so'z ochdi. Shunda ayol so'radi:

- Bu soʻzlar bilan nimaga ishora qilmoqchisiz, ey ustoz!
- Bolang suvga choʻkib ketibdi.
- Mening bolammi?
- Ha.
- Aslo, Alloh bunday qilmagan!

Shayx Sirriy yana sabr va rizodan gapira boshladi. Ayol:

- Yuringlar men bilan birga, – dedi. Hammalari birga tegirmonga quyiladigan irmoq labiga borishdi.
- Mening bolam bu suvning qaeriga choʻkib ketdi? – deb soʻradi. Koʻrsatishdi.
- Muhammad! Bolam... – deb chaqirdi.
- Labbay, onajon!

Ayol ovoz kelgan joyga shoʻngʻidi va bir pasda oʻgʻlini qoʻlidan tutib olib chiqdi. Hamma hayratdan yoqa ushladi: oʻgʻli oʻlmagan, soppa-sogʻ, tirik edi. Ayol bolasini yetaklab uyiga ketdi.

Shayx Sirriy Saqatiy Shayx Junayd huzuriga borib, bu ishning asrorini soʻradi:

- Bu nima hol, qanday qilib? Tushuntirib bering! – dedi.

Junayd hazratlari bunday deb javob berdi:

- Bu ayol Haq taolo unga vojib qilgan hamma narsani oʻz vaqtida, talab qilinginidek bajarar edi. Bunday kishining hukmi shulki, oʻziga taalluqli har hodisa, albatta, unga bildiriladi. Unga oʻgʻlidan ajralganligi bildirilmaganligi uchun “oʻgʻling choʻkib ketdi” deganni darhol rad qildi va qatʻiy: “Aslo, Alloh bunday qilmagan!” dedi.

Tuhfa (quddisa sirruho)

Sirriy Saqatiy (quddisa sirruh) hikoya qiladi: “Bir kecha uyqum qochdi, tahajjudan ham mahrum qoladigan darajada iztirobli va behuzur boʻldim. Bomdod namozini oʻqigach, bu iztirob va behuzurligimdan qutilaman degan oʻy bilan tashqariga chiqdim. Aylandim. Ammo hech foyda bermadi. Soʻng dardmandlarni koʻrib achinar, ibrat olar, shu tariqa tasalli olarman deya ruhiy shifoxonaga bordim. U yerga kirdimu, ichim yorishdi, koʻnglim tinchlandi, rohat topdim. Nogahon, u yerda benihoya goʻzal, yoshgina joriya (qiz)ni koʻrib qoldim. Qimmatbaho kiyimlar kiygan. Undan dimogʻimga shirin, ajoyib bir xush boʻy urildi. Yuzi goʻzal, chehrasi ochiq, chiroyli koʻrinishi bor edi. Qoʻllari va oyoqlari bogʻlangandi. Meni koʻrib koʻzlari porlab, sevinchga toʻldi, bir miqdor sheʻr oʻqidi. Shifoxona egasidan bu qizning kimligini soʻradim. “Devona boʻlib qolgan bir joriya, – dedi u. – Xoʻjayini, zora aqli kelib qolar degan umidda qoʻl-oyogʻiga zanjir taqib, bu yerga olib keldi”. Joriya uning soʻzlarini eshtar ekan, boʻgʻzida tugun boʻlgan yigʻisini koʻzlarida yosh bilan aritdi va mana bu baytlarni oʻqiy boshladi:

*"Ey, odamlar! Men majnun emasman,
Mastman, ammo qalbim uygʻoq!
Begunoh boʻlganim holda qoʻllarimni bogʻladingiz,
Birdan bir gunohim – bor kuchim bilan Uni sevmogʻ.
Va bu daʼvo yoʻlida xor-zorlikka tayyor boʻlmoq.*

*Maftun bo'lganman men bir sevimli yorning sevgisiga.
Uning eshigidan uzoq rohat-farog'atli bir yer xohlamasman.
Menga foyda qilar deb o'ylaganlaringiz zararim, xolos.
Mendan qaytarayotganingiz narsada men uchun najot, hurlik bor.
Oliylar oliysini yaxshi ko'rsam, yomonmi?!
Zero, gunohlardan panoh so'rab Unga sig'inurman!"*

Uning bu so'zlari menga qattiq ta'sir qildi, yuragim to'lib, yig'lab yubordim.

Joriya qiz ko'z yoshlarimni ko'rib:

– Ey Sirriy! – dedi. – Sen eshitganlaring bois ko'z yoshlaringni to'xtata olmading. Bordi-yu, buni (ya'ni, haqqa oshiqlik dardini) chini bilan anglab yetsang, unda holing nima bo'lur?!

So'ng u bir muddat o'zini yo'qotdi. O'ziga kelgach, unga dedimki:

- Ey joriya!..
- Nima deysan? Gapir...
- Meni qaerdan bilasan?
- Uni (Haqni) taniganimdan buyon johillik menga begona.
- Muhabbat haqida so'ylading, eshitdim. Kim ekan u sevgiling?
- Lutf qilib O'zini bizga tanitgan, hadyalar ehson qilgan, qalblarga yaqin bo'lgan va duo qilgan kishining duosini ijobat qilguvchi Zot.
- Seni bu yerga kim qamab qo'ydi?
- Ey Sirriy! Buning uchun hasadchilar bir-biriga yordam qilishdi.

Shundan so'ng qiz shunaqangi na'ra tortdiki, men uning joni chiqib ketdi, hayot shami so'ndi, deb gumon qildim. Bir payt o'ziga kelib, sohib bo'lib turgan holiga munosib bir necha bayt o'qidi. Shifoxona egasidan uning qo'l-oyoqlarini banddan xalos qilishini so'radim. U rozi bo'ldi. Men joriya qizga yuzlanib:

- Qaerga xohlasang, borgil, – dedim. U:
- Qandoq keta olurman, ey Sirriy? Qalbim sevgilisi meni o'z qullaridan biriga qul qilib bergan. Agar xo'jayinim rozi bo'lsa, ketaman, aks holda, sabr qilurman.
- Bu joriya, Allohga qasamki, mendan aqlliroqdir, – dedim.

Shu choq uning xo'jayini kirib keldi. Qo'riqchidan Tuhfa (joriya qiz)ning qaerdaligini so'radi. Qo'riqchi: "Ichkarida, uning oldida Sirriy bor", dedi. Xo'jayin bundan xursand bo'lib, oldimga keldi, mendan hol-xotir so'radi, hurmat-ehtirom ko'rsatdi. Men:

- Shu joriyaga hurmat ko'rsatsang, bu menga bo'lgan ehtiromingdan ko'ra ulug'roq bo'lur. Nega buni bog'lab, bu yerga keltirding?" – dedim.
- Bunga sabab ko'p, – dedi u. – Aqlini yo'qotib qo'ygan. Yemaydi, ichmaydi, uxlamaydi, bizga ham uyqu bermaydi. Ko'p o'y-fikrga toladi, ko'p yig'laydi. Holbuki, u mening birdan bir mulkim, xolos... Butun mol-mulkimni sotib, yigirma ming dirhamga sotib olganman. San'atkorlikda tengi yo'q edi, san'atidan foyda ko'raman deb umid qilgan edim.

- Qo'lidan nima ish keladi?
- Mutriba (qo'shiqchi va sozanda)dir.
- Qachondan buyon qiz bu dard bilan bemor.

- Bir yildan beri.
- Undan oldin qandoq edi?
- Udni qo'liga olib chalar va mana bu baytlarni kuylar edi:

*"Qasamki, doimo ahdimga sodiq qoldim,
To'xtatilganimda ham parvo qilmadim.
Qalxim bus-butun vajd bilan to'liq,
Qanday bo'lsin zavqim, tasallim, sukunatim?
Ey, men uchun o'zidan boshqa Mavlo bo'lmagan!
Ko'ryapmanki, meni odamlar orasiga qul qilib qo'yding".*

Bir kuni bu baytlarni aytib bo'lgach, turib udini mayda-mayda qildi va yig'lay boshladi. Biz uni birortasiga oshiq bo'lib qolibdi, deb aybladik. Ammo keyin bilsak, undaq emas ekan.

Men joriyaga qaradim va:

- Shu aytganlari to'g'rimi? - deb so'radim.
- U yarador bir qalb, dardnok ovoz quyidagi she'rni o'qidi:

*Haq menga qalbidan xitob etdi,
Shu tariqa tilimdan menga va'z bo'ldi.
Uzoq(da) ekan(man) meni o'ziga yaqin qildi,
Alloh menga fazilat berdi, o'ziga do'st qildi.
Chaqirig'iga suyuna-suyuna "labbay" dedim,
Meni chaqirganga "amringga hozirman" deya.
Oldin qilib qo'ygan gunohlarimni eslab, qo'rqdim,
Oxirda sevgi orzular bilan barobar bo'ldi.*

Joriya jim bo'lib qoldi.

Men uning xo'jayiniga: "Joriyangning bahosini ayt, men ortig'i bilan to'lay" dedim.

- E voh! Bechora faqir! Axir, sen unga loyiq pulni qaerdan ham olarding. Miskin bir darvish bo'lsang!
- To'xta, oshiqma ko'p. Shu yerda kut, men borib aytgan pulingni olib kelaman.

So'ng yig'lay-yig'lay chiqib ketdim. Allohga qasamki, o'shanda menda katta pul u yoqda tursin, tiyinin ham yo'q edi. Tun bo'yi nima qilishimni bilmay, tanho niyozda (yolvorishda) bo'ldim. Kipriklarimni hatto qimirlatganim yo'q. "Ey Rabbim! Ochig'u pinhon hamma narsani bilursan. Sening lutfingga ishonaman, meni sharmanda qilma!" deya takror-takror yolvorar edim. Bir payt biron eshigimni taqillatdi.

- Kim u? - dedim.
- Bir do'st!

Eshikni ochdim. Qo'lida chiroq, yonida to'rt o'g'lon bilan bir odam ko'rdim.

- Ichkariga kirishga ruxsat berasizmi, ustoz? - dedi.
- Marhamat, xush kelibsan, - dedim. U ichkariga kirgach:
- Kimsan, birodar? - deb so'radim.
- Ahmad ibn Musannoman. Shu kecha g'oyibdan bir ovoz menga bunday dedi: "Ey Musanno! Mana bu besh hamyonni olgin-da, Sirriyga eltib ber. Bu bilan uning ko'nglini

xotirjam, xushnud qil. Toki Tuhfani sotib ololsin. Tuhfa huzurimizda qadrlidir.

Bu soʻzlarni eshitgach, menga bergan bu goʻzal neʼmati uchun Allohga shukr sajdasi qildim”.

Sirriy Saqotiy hazratlari yana aytadiki: “Oʻsha kecha (joynamoz ustida) oʻtirib, tongni intiqlik bilan kutdim. Bomdod namozini oʻqiganimdan keyin, Musannoni qoʻlidan tutib, shifoxonaga olib bordim. Shifoxona egasi yoʻlimga koʻz tikib turgan ekan. Meni koʻrishi bilan:

– Marhabo! – dedi. – Ustoz, haqiqatan Tuhfaning Alloh huzurida qadr-qiymati va haq taologa mahbubligi bor ekan. Oʻtgan (yaʼni shu) kecha gʻoyibdan bir ovoz menga shunday dedi: “Shubhasiz Tuhfa biz uchun qadrlı, yordamga loyiqdir. Shartlardan qatʼiy nazar u bizga yaqin boʻldi, soʻng bu yoʻlda yura oldi va yuksaldi”.

Biz ichkariga kirdik. Tuhfa bizni koʻrishi bilan koʻzlari namlandi. “Meni xalq ichida mashhur qilding” deya Alloh taologa munojot qila boshladi.

Bu hodisaning shohidi boʻlib turar ekanmiz, Tuhfaning xoʻjayini ham yigʻlagan kuyi chiqib keldi.

– Yigʻlama, men sen aytgan pulni olib keldim, – dedim.
– Allohga qasamki, boʻlmaydi.
– Xoʻp, oʻn ming aqchagachi?
– Vallohi boʻlmaydi.
– Unda boʻladiganini oʻzing ayt.
– Butun dunyoni berganingda ham, ey ustoz, qabul qilmayman. Chunki men Tuhfani Alloh rizosi uchungina ozod qilyapman.

– Nimaga, nima uchun?
– Ey ustoz! Shu kecha meni koyidilar. Sen ham shohid boʻlki, butun mol-mulkimdan voz kechdim va Alloh taologa sigʻindim.

U tin oldi. Soʻng qoʻshib qoʻydi:

– Allohim! Rizq borasida Sen kafilim boʻl va menga goʻzal rizq ber.

Men Ibn Musannoga qaradim. Qarasam, u ham yigʻlayapti.

– Sen nega yigʻlayapsan? – dedim.
– Meni bir ulugʻ, savobli ishga chaqirgan edi. Endi esa uni qilishimga Alloh rozi emas... Yaʼni Tuhfani mening molim bilan ozod boʻlishini buyurgan edi. Ana endi uning ozod boʻlishida mening pulimga ehtiyoj ham yoʻq. Bu esa Alloh taoloning u buyruqni bajarmogʻimga rozi boʻlmasligini bildiradi. Sen shohid boʻl, ey ustoz, butun molimni faqat Alloh rizosi uchun sadaqa qilib tarqaturman.
– Subhonalloh!.. Tuhfaning hamma uchun qandogʻam ulugʻ barakasi bor ekan! – dedim.

Shundan soʻng Tuhfa turib ustidagi qimmatbaho kiyimlarini yechdi-da, eski-tuski, yamoq-quroq bir jul kiydi. Keyin yigʻlaganicha tashqariga chiqib ketdi. Men unga yetib oldim va:

– Mana Alloh senga ozodlik nasib qildi. Yana nimaga yigʻlayapsan? – deb soʻradim.
U shu sheʼrni oʻqidi:

*"Uning jamoli uchun yig'ladim, Unga yig'ladim.
Qasamki xohlaganim Udir, doim Uning huzuridaman.
Murodimga yetib, o'z nasibimni olayin,
Zero, ko'z tikkan, umid qilganim Uning huzuridadir".
Uning chiqib ketganini bilmay qolibmiz.*

So'ng tashqariga chiqdik. Qancha qidirmaylik, so'rab-surushtirmaylik, uni topolmadik. Ka'batullohni ziyorat qilmoqqa niyat qildik. Yo'lga chiqdik. Ibn Musanno yo'lda vafot etdi. Tuhfaning xo'jayini bilan ikkov Makkaga bordik. Tavof asnosida dardli ovozda bironing she'r o'qiyotganini eshitib qoldik.

G'amgin ovozda mana bu she'rni o'qir edi:

*"Alloh oshig'i bu dunyoda xastadir,
Dardi uzoq cho'zilgani uchun dardiga Alloh darmon bo'ldi.
Unga muhabbat sharobidan bir qadah uzatdi.
Nozir haqning bodasini (oshiq) qona-qona ichdi.
Uning sevgisi bilan sarxush bo'lib, Unga yuksalgandir.
Muhabbati bilan hayronadir Uni ko'rgunga qadar..."*

Oldiga bordim. Meni ko'rib:

- Ey Sirriy! - deb ovoz berdi.
- Alloh seni rahmati bilan ne'matlantirsin, kimsan?
- Alloh! Alloh!.. Tanishgandan so'ng tanimaslik ham bo'lar ekan. Men Tuhfaman.

Men hayratlar ichida edim: uning faqat suyaklari qolgandi, xolos.

- Ey, Tuhfa! Inzivoga (uzlatga) chekilgach, nima foyda ko'rding?
- Meni o'ziga yaqin qildi, do'stligini ehson qildi, o'zidan boshqalarga begona qildi, boshqalardan uzoqlashtirdi.
- Ibn Musanno yo'lda vafot etdi, - dedim.
- Alloh sirini aziz qilsin. Alloh unga ko'zlar ko'rmagan go'zal ne'matlar ehson qildi. U bilan jannatda qo'shnimiz, - dedi.
- Seni ozod qilgan xo'jayining ham men bilan birga keldi. Ana... - dedim.

Tuhfa pichirlab bir duo qildi, so'ng Ka'baga qaragan bir holatda, yiqilib jon berdi. Xo'jayini kelib uning jon berganini ko'rdi-yu, o'zidan ketib Tuhfaning ustiga yiqildi. Silkitib ko'rdim, jon beribdi. Har ikkisini yuvib, kafanlab, dafn etdik. (Alloh ikkovini mag'firat aylab, tilaklariga noil aylagan bo'lsin.)

Ummu Muhammad (quddisa sirruhu)

Shayx Muhyiddin Abdulqodir Giyloniyning (quddisa sirruhu) xolasi bo'lib, soliha ayollardan edi.

Aytadilarki, bir yil Giylonda qurg'oqchilik bo'ldi. Xalq yomg'ir duosiga chiqdi, lekin

yomg'ir yog'madi. Barcha odamlar Ummu Muhammadning uyi oldiga kelib, yomg'ir uchun duo qilishini so'rashdi. U uyidan chiqdi va: "Ey Rabbim! Men (hovlim yuzini supuray deb) supurgi yasadim, suvini Sen sep!" dedi. Ko'p o'tmay, tarnovlarni to'ldirib yomg'ir yog'a boshladi.

Bibik Marviyya (quddisa sirruho)

Shayx Abu Said Abul Xayr (q.s.) hikoya qiladi: "Marvda bo'lgan chog'imda Bibik ismli bir keksa ayol oldimga keldi va:

– Ey Abu Said, senga shikoyatga keldim, – dedi.

– Gaping, eshitamiz, – dedim.

– Insonlar: "Bir lahza ham o'z holimizga tashlab qo'yma", deb Allohga duo qilishyapti. Men esa o'ttiz yildirki: "Meni bir lahzagina bo'lsin o'z nafsimga qo'yib ber, toki kim ekanimni bir ko'rayin va shu onda men bormanmi, shuni bilay", deb duo qilayapman. Lekin hali hanuz bu orzum amalga oshgani yo'q...

Dastura binti Ka'b (quddisa sirruho)

Shayx Abu Said Abul Xayr aytadiki: "Ka'bning qizi quliga oshiq" (deyishadi). Ammo barcha shayxlar uning bu so'zlarini maxluqqa aytilishi mumkin bo'lgan so'zlaridan ekanligi xususida ittifoq qilishdi. Uning boshidan shunday bir voqea o'tgan: Bir kun u xizmatkor birdan Dastura binti Ka'bga yaqin keldi va etagining uchiga yopishdi. U yigitni koyib dediki: "Xo'jayinim bilan birga bo'lib, unga tutqun bo'lishim senga yetmaydimi? Men sening bu holga erishmog'ingga sabab bo'ldim, sen esa meni orzu qilyapsan".

Shayx Abu Said aytadiki, uning quyidagi so'zlari maxluq haqida bo'lishi mumkin emas:

*Ishqqa bir Lu'b bilan o'tdim yana band,
Bo'lmadi ko'b ko'shish etdim sudmand.
Bir dengizdir ishq, yo'q unda sohil,
Maqtab bo'lmas, absam bo'l, ey mustamid.
Ishqqa xohlasang, ki nihoya topayin.*

Fotima binti Musanno (quddisa sirruho)

Shayx Muhyiddin Ibn Arabiy (q.s.) "Futuhot" asarida yozadiki: "Necha yillar men Fotima binti Musannoning shaxsan xizmatini qildim. Yoshi to'qson beshdan oshgan edi. Va men yoshligida yuzining go'zalligidan unga qarashga uyalar edim. Uni kim ko'rsa o'n to'rt yoshda deb o'ylardi. Haq taolo bergan uning ajoyib bir holi bor edi. Xizmatini qilib yurganlar ichida u meni yaxshi ko'rar va men haqimda bunday der edi: "Falon kishi kabisini hanuz ko'rmadim. Qachon oldimga kelsa, butuni bilan kelur, tashqarida hech narsa qoldirmas. Qachon oldimdan ketadigan bo'lsa, butuni bilan ketar va oldimda hech narsa qoldirmas".

Shayx undan quyidagilarni eshitganligini yozgan: "Shu odamga hayron qolamanki, Haq taoloni yaxshi ko'raman deydi va bu bilan zavqlanmaydi. Holbuki, u Alloh taoloni mushohada qilmoqda va ko'zi Unga tikilgan. U barcha borliqlarda mavjuddir, bir soniya ham yo'qolmas. Bu insonlar qandoq muhabbat iddaosini qiladilar-a, ajab, uyalmaydilar-mi? Muhabbatning yaqinligi barcha muqarrab (banda)larning yaqinligidan ustundir. U holda qandoq bu so'zlarni aytmogdalar?"

Mendan so'radi:

- Ey o'g'lon, bu so'zlarimga sen nima deysan?
- Siz aytgan so'z haq.

Keyin u shunday dedi:

- Vallohi, men hayronman. Habibim Fotiha surasini mening xizmatimga berib qo'ygan. Shunga qaramay qasamki, Fotiha surasini meni sevgilimdan aslo to'sgani, uzoqlashtirgani, menga parda bo'lgani yo'q.

Shuningdek, Ibn Arabiy hazratlari yozadi: "Biz uning huzurida o'tirgan edik. Keksa bir ayol keldi. Bir shaharning nomini aytib, erining bir ayolga uylanish uchun u yerga ketganini aytdi. Ibn Arabiy u ayoldan:

- Siz eringizning ortga qaytishini xohlaysizmi? - deb so'radi.
- Ha, shuni xohlayman.

Men Fotima ayaga yuzlanib:

- Onajon, bu ayolning nima deganini eshitdingizmi? - dedim.
- Sen nimani xohlaysan? - dedi.
- Ayolning ehtiyoji ravo bo'lsa, erining qaytarilishini xohlayman, - dedim.
- Juda yaxshi, darrov Fotihani yuboray va bu ayolning erini keltirishni unga buyurayin.

Fotihani o'qiy boshladi. Men ham u bilan birga o'qidim va bildimki, o'qigani Fotihadan moddiy bir surat bino etdi va "Ey, Fotihatul-kitob!.. Falon shaharga borib bu ayolning erini olib kel va uni keltirmaguncha qaytma!" deya yubordi.

Fotihani yuborgan vaqt bilan ayolning eri kelgan vaqt orasida u qadar bir masofani bosib o'tish mumkin bo'lgan bir zamon o'tmadi.

Savdoning joriyasi (quddisa sirruhu)

Zunnun Misriy (quddisa sirruhu) hikoya qiladi: "Habash bir cho'ri ko'rgan edim. Bolalar: "Bu zindiqa Allohni ko'rganman deydi", deb unga tosh otishar edi. Men u cho'rining ortidan yurdim. Menga qarab:

- Ey Zunnun! - dedi.
- Sen meni qaerdan bilasan?
- Alloh do'stlarining ruhlari Uning askarlaridir, bir-birlarini tanishadi.
- Anavi bolalarning gapi-chi?
- Nima deyishyapti?
- "Men Allohni ko'ryapman", deganingni aytishyapti.

– To'g'ri aytishibdi. Uni anglaganimdan buyon U bilan mening o'rtamda hech parda tortilmadi”.

Oti noma'lum bir avliyo ayol (quddisa sirruhu)

Zunnuni Misriy (quddisa sirruhu) hikoya qiladi: “Ka'batullohni tavof qilayotganimda yashinday bir nurning porlaganini ko'rdim. Uning ziyosi bulutlarga, hatto osmonlarga qadar yuksaldi. Hayratlandim. Tavofimni tamomladim, Ka'ba devoriga suyanib u nur haqida o'yladim. Birdan qulog'imga dardli, g'amnok bir kimsaning ingrashi chalindi. Bu ovoz egasining kimligini bilmoqchi bo'ldim, qaradim va bir joriyaning Ka'bapo'shga yopishib (yig'lay-yig'lay) shunday deganini eshitdim:

*“Ey sevgilim! Sen bilursan.
Kimdir mening sevgilim, sen bilursan!
Badan va ko'z yoshlar
Sirtimni oshkor qilmoqda
Men sevgini yashirgandim, ammo
U ko'ksimga sig'mas bo'lgan”.*

Bir chetga borib, uning dardiga hamdard bo'lib men ham yig'ladim. So'ng u: “Ey Alloh! Ey Egam! Ey Mavlom! Sen meni faqat menga bo'lgan sevging haqqi uchun kechirursan”, dedi.

Men:

– Ey joriya! – dedim. – “Senga bo'lgan sevgim haqqi”, deyish senga kifoya qilmaydimi, “menga bo'lgan sevging haqqi”, deyapsan, U seni sevishini qaerdan bilasan?

– Alloh taoloning shunday qullari bordirki, U ularni yaxshi ko'radi, ular ham Uni yaxshi ko'rishadi. Ulug' Allohning: “Alloh boshqa bir qavmni keltirurki, Alloh ularni yaxshi ko'rur, ular Allohni yaxshi ko'rurlar” (Moida, 54), oyatini eshitmaganmisan? Oyatda Haqning muhabbati ularning muhabbatidan avval zikr qilinmaganmi?

– Seni juda ham ozib ketgan suratda ko'ryapman, kasalga o'xshaysan.

*–Og'ir dardga chalingusi haqni sevganlar,
Yana shu dard bo'lgay uning davosi.
Qilgay zikri dilu jonni ko'p hayron,
Unga zora nasib bo'lsa liqosi.*

Nomi noma'lum bir joriya (quddisa sirruhu)

Yana Zunnun Misriy (quddisa sirruhu) hikoya qiladi: «Menga obida bir joriya haqida gapirishdi. Uning holini so'radim. Vayrona bir kalisada ekanini aytishdi. O'sha kalisaga bordim. Tunlari uxlamagani uchun ham adoyi tamom bo'layozgan, ozg'in, nimjon bir vujudni ko'rdim. Salom berdim, u salomimga javob qaytardi.

- Ey joriya, masihiylarning maskanida o'tiryapsanmi? – dedim.
- Ey Zunnun! Boshingni ko'tarib qara, ikki jahonda Haq taolodan boshqa bir borliq ko'ra olasanmi?
- Yolg'izlikdan qiynalmayapsanmi hech?
- Mendan uzoq tur. Chunki Uning hikmatlaridagi go'zallik va muhabbatidagi lazzat meni shunday bir pir qildi (qaritdi). Unga yetishish orzusi meni shunday chulg'ab olganki, ko'nglimda Undan boshqasiga hech yer yo'q.
- Seni hikmatga oshno ayol sifatida ko'ryapman. Meni tanglikdan qutqar, menga to'g'ri yo'lni ko'rsat.
- Ey yigit! Taqvo ozig'ing, zuhd yo'ling, taqvo uloving bo'lsin. Muttaqiylar yo'lini tanla. Oxirda shunday bir eshikka kelasanki, u yerda na bir parda bor va na qo'riqchi. U qo'riqchilarga hech bir xususda senga muxolif bo'lmasliklarini (qarshi chiqmasliklarini) buyuradi.

Misrlik ayol (quddisa sirruho)

Imom Yofiyning "Tarix" asarida shayxlarning biridan shunday rivoyat qilinadi: "Bir ayol Misr taraflarda bir yerda o'ttiz yil yashadi, sovuq-issiqda u yerda turdi, bu o'ttiz yil mobaynida hech bir narsa yemadi, ichmadi".

Misrlik boshqa bir ayol (quddisa sirruho)

Yana Imom Yofiy "Ravdir-Riyoh" nomli kitobida shunday zikr qiladi: "Bu toifadan biri hikoya qilgan: Misr yerida bir ayolni ko'rdim. Yozu qish hayron va iztirobli, ikki oyoqda tik turardi. Na kechasi o'tirar va na kunduzi. Quyoshdan, yomg'irdan saqlanadigan bir boshpanasi ham yo'q edi. Ilonlar, chayonlar atrofida o'rmalab yurishardi".

Xorazmlik ayol (quddisa sirruho)

Yana Imom Yofiy "Tarix" kitobida ulamolarning biridan naql qilib, Xorazm diyorida yigirma yil davomida hech narsa yemagan va ichmagan bir ayolni ko'rganini aytgan.

Habash joriya (quddisa sirruho)

Shayx Muhyiddin Abdulqodir Giyloniy (quddisa sirruhu) hikoya qiladi: "Tajridli (oziq-ovqatsiz, ulovsiz) Bag'doddan hajga ketishga qaror qilganim chog'da – men navqironligimda yolg'iz safarga chiqardim – Shayx Adiy ibn Musofir oldimga keldi. U ham mendek yosh edi. So'radi:

- Qaerga ketyapsan?
- Makkaga.
- Senga hamroh bo'lsam rozimisan?

- Men tajridli holda ketyapman.
- Men ham tajridli holda ketyapman.

Ikkov birga yo'lga chiqdik. Bir kun o'rangan, yuzida parda tutgan bir habash cho'ri oldimizdan chiqib qoldi. Ro'paramda turib, tippa-tik yuzimga qaradi. Keyin mendan so'radi:

- Qaerliksan, ey yigit?
- Eronlikman.
- Bugun meni og'ir ahvolga solib qo'yding.
- Nimaga?
- Shu daqiqalarda Habashiston tuproqlarida edim. Haq taoloning sening ko'nglingga tajalli etganini va men tanigan-bilgan boshqa kimsalarga ehson qilmagani bir narsani senga lutf qilganini mushohada etdim. Seni ko'rishni va buni bilishni xohladim hamda bugun men sening suhbatingni eshitmoqchiman va sizlar bilan iftorlik qilurman, – dedi.

So'ng yo'lga tushdi. Daryoning bir chekkasida u boshqa chekkasida biz ketib borardik. Tun bo'lgach, ko'kdan bir dasturxon indi. Unda olti yufqa (patir, qatlama) bilan sirka hamda ko'katlar bor edi. Joriya: "Menga va mehmonlarimga ikrom qilgan Allohga hamd bo'lsin. Har tun menga ikki yufqa tushardi, bu kecha har birimizga ikkitadan yufqa tushdi", dedi. Keyin uch ko'za suv tushdi, ichdik. Yer yuzidagi suvlarga o'xshash bir ta'mi va lazzati bor edi. Undan so'ng o'sha kecha joriya bizdan ajraldi.

Makkaga kelganimizda tavof asnosida shayx Adiyga tajalli voqe' bo'ldi va o'zidan ketib yiqildi. Hatto ba'zilar uni o'lganini ham aytishdi. Nogahon haligi joriyaning Adiyning boshi tepasida turgan holatda: "Seni o'ldirgan seni tiriltirsin!" deganini ko'rdik. "Alloh shunday ulug'dirki, hodisalar faqat Uning xohishi, irodasi bilan qoim, sifatining zuhuri oldida koinot faqat Uning yordami bilan qaror topur. Hatto Uning qudsiyat nurlari aqlning ko'zini ko'rmaydigan qilur, Uning go'zalligining xushbo'y isi ulug' kishilarning zehni to'xtatib qo'yur".

Shundan so'ng menga tajalli voqe' bo'ldi. Ichimda bir ovoz eshitdimki, oxirida menga bunday der edi: "Ey Abdulqodir! Insonlarning manfaati uchun zohiriy tajridni tashla, tavhid va tafridga yopish. O'zingni xalqing foydalanishiga qo'yib ber. Bizning xos qullarimiz bor va ularni sening vositang bilan yaqinlik (qurb) sharafiga yetishtirmoq xohlarmiz".

Birdan u joriya aytdiki: "Ey yigit! Bugun nima bo'ldi, bilmayapsanmi, sening boshing ustida nurdan bir chodir qurilgan, to ko'klarga qadar farishtalar sening doirangda gir aylanyapti. Barcha avliyoning ko'zi (nazari) o'z maqomlarida turib senga qadalgan. Va hammalari ham senga berilgan bu maqomni orzu qilishmoqda..." Shundan keyin joriya ketdi, qayta uni ko'rish menga nasib bo'lmadi".

Isfahonlik ayol (quddisa sirruho)

Shayx Abdulqodir Giyloniyni (quddisa sirruhu) muridlaridan biri hikoya qiladi: "Bir kun minbar ustida Shayxga istig'for voqe' bo'ldi. Sallasining o'rami ochilib ketdi. Uning o'zi bundan bexabar. U yerdagilarning hammasi shayxga ergashib toqiya va sallalarini

minbar poyiga otdi. Shayx eski holatiga qaytib ma'ruzasi tugagach, sallasini tuzatdi. Menga parda (o'ram) va toqiyalarni qayta o'z egalariga berishimni aytdi. Men xuddi aytganlarini qildim. Minbar poyida bir tulband (yopinchiq) qolgan, egasi ko'rinmasdi. Shayx uni o'ziga olib berishimni aytdi, berdim. Uni yelkasiga tashladi va tulband o'sha lahzada g'oyib bo'ldi. Men hayratlar ichida qolgan edim. Shayx minbardan tushgach, menga shunday dedi: "Isfahonda bizning bir singlimiz bor. Majlisdagilar sallasini otishgach, u ham tulbandini otdi. Men uni yelkamga qo'yganimda, singlim Isfahondan qo'lini uzatib, tulbandni (yoping'ichini) oldi"".

Eronlik ayol (quddisa sirruho)

Shayx Najibuddin Ali ibn Buzdush aytadiki: "Bir paytlar Gulpayagon shahridan bir ayol Sherozga kelgan edi. Vaqtivaqti bilan meni ziyorat qilardi. Xabardor (qalb ko'zi ochiq) bir ayol edi. (U paytlar) qo'lim bir oz kalta (daromadim oz) va u bu holimni bilardi. Uyimda ikkita ombor bor edi. Agar Alloh oziq-ovqatdan arpa, bug'doy kabi bir nima bersa, o'sha omborlarga qo'yar edim. Hozir esa ular bo'm-bo'sh edi. Narsa kelguncha toza-ozodagina tursin deya eshiklarini yopgan edim. U ayol bu omborlarning ichida arpa-bug'doy bor deb o'yladi va menga:

- Modomiki qo'ling kalta – daromading yo'q, nochor ahvoldasan, unda nega shu omborlardagi narsalardan foydalanmaysan?
- Ular bo'sh, qup-quruq.
- Unda nega ularni yopib qo'ygansan?
- Toza tursin deya.

Ayol turib omborlarning eshiklarini ochdi va shunday dedi:

- Bular yopiq bo'lgani uchun bo'm-bo'sh. Agar ochiq tursa, och va ochiq bo'lgan og'izday bo'lishadi. Haq taolo esa u og'izning rizqini yuboradi. Ehtiyoj oni kelganida, hamma narsaning rizqini yana o'ziga munosib bir narsadan yetkazadi. Bu omborlarning rizqi ekindir. Qorinlari bo'sh ekanligi ma'lum bo'lishi bilan ekin va yemish bilan to'ladi.

U ayol bu ishni qilgach (ya'ni, bu so'zlarni aytgach), Haq taolo darhol shu qadar bug'doy yubordiki, u ombor bo'lmalarining hammasi to'ldi. U ayol Alloh taoloning valiylaridan biri edi".

Sulayma (quddisa sirruho)

Xoja Abdulloh as-Samarqandiy hazratlarining nevarasi Xoja Muhammad Qosim hikoya qiladi: "Onasi bilan birga yetti yoshli bir joriya sotib oldim. Nomi Sulayma edi. Bolaligidan kashf uzra edi (hol sohibi edi). Yetti yil men bilan birga bo'ldi, bir lahza ham unga g'aflat kelganini ko'rmadim, g'aflat unga tamoman begona edi. Ko'pincha yig'lar edi. Odamlar uni devona deb o'ylashar edi. Menga benihoya vafodor va sodiq edi. Holini mendan yashirmas, men tashqarida kim bilan hamrohlik qilsam, hamsuhbat bo'lsam, u bularning hammasini birma-bir aytib berardi. Doim mujohada uzra uyg'oq va hushyor edi. Bir narsani o'rganishni, bilishni xohlaganimda u uyquga ketganida so'rar edim. Aniq va lo'nda qilib dona-dona javob berardi. Shu bilan birga uyqusini buzmas, uxlardi.

Uyg'ongach, mendan uzr so'rar va:

– Ey sohibim! Mening devonaligimni bilasiz. Aybga buyurmang... – derdi.

Bir kun uni ozod qilgim keldi. Yalvorib yig'ladi, qabul etmadi.

– Unda seni uylantiray (erga beray), – dedim.

– Lutf va ehsoningni darig' tutma, meni pardalama (Rabbim bilan oramizga parda, to'siq tushirma), – dedi.

– Qanaqasiga bu parda bo'lsin?

– Alloh xususida mening senga so'ngsiz muhabbatim (hurmat-ehtiromim) bor (muhabbat filloh). Bu muhabbat mendan bir lahza ham ayrilmas. Siz meni ozod qilgudek bo'lsangiz, unda siz menga bir begona va nomahram bo'lursiz. Agar meni boshqasiga nikohlasangiz, unda muhabbatim nomahramga (meni nikohiga olgan kishiga) bo'lur va Haqdan pardalanurman.

Bir kun hammomdan kelgach, ho'ng-ho'ng yig'ladi.

– Senga nima bo'ldi?.. Javob ber! – deb uni gapirishga majbur qildim.

Aytdiki:

– Bugun hammomda odam haddan ziyod ko'p edi. Kimga qaramay, bari Haqni bilishdan mahrum edi. Haqdan ogoh biron kishini ko'rmadim. Hammalarini qattiq g'aflatda, murdadil ko'rdim, shunga yig'layapman...

U o'n to'rt yoshda ekan vafot qildi (quddisa sirruho)".

Antepli Muborak xola

Bahriddin ibn Safar an-Nuriy aytadi: "Meni Rum diyorida bir xonadon sohibi oilam bilan birga bir necha hafta mehmon qildi. Ittifoqo, o'sha kunlari Antep tomonlardan bir keksa onaxon ham mehmon bo'lib keldi va bir necha kun shu xonadonda qoldi. Men uning yuzini ko'rolmadim, lekin ovozini bir necha marta eshitdim. Qizig'i shundaki, bu onaxon kelgach, uylar xushbo'y, muattar hid bilan to'ldi, hatto xolo ham. U xotinimga shifo bo'lsin deb (xotinim bir oz betob edi) suvga dam urib berdi: bu suv mushku anbar hidli, muattar islik bo'lgan edi, biz bu suvdan qona-qona ichdik va ko'p hayratlarda qoldik.

Aytadilarki, bu ayol uch bor og'ir amaliyot (operatsiya)ni boshidan kechirgan, amaliyot asnosida ham zikrullohdan to'xtamagan ekan. U bir kunda to'xtamay, necha yuz minglab lafzi jalol (Alloh) zikrini aytar va deyarli uxlamas ekan.

Bu Muborak xola zamonasining qutbul-aqtobi Mahmud As'ad Jo'shan ibn Najotiy Chanoqqal'aviy (quddisa sirruhu) hazratlarining muridi edi..."

Imom Buxoriyning validai muhtaramalari (quddisa sirruho)

Duosi maqbul, obida va soliha ayol bo'lgan. G'oyat parhezkor va taqvo sohibasi bo'lgan va eri kabi aslo harom va shubhali luqma yemaganligi naql qilinadi. Ikki o'g'li bilan hajga

borgan.

Naql qilinishicha, Imom Buxoriy tug'ilganida ko'zlari ojiz bo'lib tug'ilgan va onalari bundan ko'p qayg'urgan, Haq taolaga duolar qilib, yig'lab-yig'lab uxlab qolgan. Tushida Ibrohim alayhissalomni ko'rgan. Ul zot unga bunday deganlar:

– Ey Ummu Muhammad! Qayg'urmagil, Haq taolo bolaning ko'zlarini duoing va iltijong sabab qaytarib berdi.

Onaizor quvonib uyg'ongan va qarasaki, haqiqatan, go'dakning ko'zlari ko'ra boshlabdi. U bu ne'matning shukronasiga Yaratganga ko'p hamdu sanolar, duolar qilgan. Aytadilarki, duosi maqbullik Imom Buxoriyga validai muhtaramasidan merosdir. Imom Buxoriy (rahmatullohi alayh) shundoq deganlar: "Men umrimda Yaratgan Egamga ikki bor duo qildim va duom qabul bo'lganini ko'rgach, bu imkoniyatdan faqat bu dunyoda foydalanishdan uyaldim. Musulmon bo'laturib duosi maqbul insonlardan bo'lmaslik kishi uchun, albatta, aybdir..."

Imom Buxoriy (rahmatullohi alayh) uch yoshda yetim qolgan. Onalari olima va zohida ayol bo'lgan. Imom Buxoriyga homilador bo'lgan chog'larida to ko'zlari yoriguncha har uch kunda bir marotaba Qur'oni karimni xatm qilganlar, qorii murattaba bo'lganlar.

Bir rivoyatga ko'ra sakkiz ming, boshqa bir rivoyatga ko'ra o'n uch ming hadisni yod bilganlar.

Imom Buxoriy ilk hadisni onalaridan ta'lim olgan va yodlaganlar.

Imom Buxoriy go'daklik chog'larida ko'zlari ko'rmay qolganida onalari ul zotni Xudo yo'lga, din xizmatiga baxshida (nazr) qilganlar va muborak haj safaridan so'ng Imom Buxoriyni Madinai Munavvarada qoldirganlar va bu bilan o'z va'dalari – "nazr qilaman" degan so'zlariga vafo qilganlar.

Qorasoch Ona (quddisa sirruhu)

Piri Turkiston Ahmad Yassaviy (quddisa sirruhu) hazratlarining validai muhtaramalari. Soliha, obida, orifa ayol bo'lgan. Muborak qabri Sayramdadir. Xoja Ahmad Yassaviy, ul zotning otasi Ibrohim Ota va qorasoch Ona qabrlari ziyoratidan ko'p ulug' fayzlar, nurlarga ega bo'linadi.

Anbar ona (quddisa sirruhu)

Zangi Ota (quddisa sirruhu) hazratlarining zavjai muhtaramasi. "Rashahot" asarida zikr qilinishicha, Zangi ota Anbar Onaning iltimos va so'rovlarini aslo yerda qoldirmagan. Zangi otaning bir necha muridlari Anbar onaning iltimosi bilan ul zotning qutlug' nazariga tushishgan va hol sohibi, sohibi irshod kishilar bo'lib yetishishgan. Anbar ona soliha, obida, g'oyat parhezkor va pokiza ayol bo'lgan. Muborak qabri Zangi ota mozori yaqinidadir. Amir Temur har ikkisining qabri ustida chiroyli maqbara bino qildirgan.

Oti noma'lum bir ayol (quddisa sirruho)

Hazrati shayx Abu Bakr Abu Varroq Termiziy (quddisa sirruhu) ayturki: "Makka yo'lida borardim. Bir xotin yayov hajga ketar edi. Mendan so'radi:

- Ey yigit! Sen kimsan?
- G'aribman, - dedim.
- Hijozga ketyapsan, - Alloh sen bilandir. Alloh sen bilan bo'lgach, g'arib bo'lurmisanki, Haq unsiyati (do'stligi, yaqinligidan) shikoyat qilayapsan? - dedi.

Xotinning bu so'zidan ko'p mutaassir bo'ldim, otimni aytmoqqa toqatim qolmadi. G'oyibdan bunday bir ovoz eshitdim: "Tila, bizdan ne tilarsen?" "Ilohi, meni miskinlik maqomida qo'ygaysen, bechoralik va xorlik bergaysankim, mening balo chekmoqqa toqatim yo'qdir", dedim".

Oti noma'lum bir ayol (quddisa sirruho)

Boyazid Bistomiy (quddisa sirruho) hazratlaridan so'radilar: "Shayxingiz kim?" Aytdi: "Bir xotindir". "Ne vajah ila? (Qanaqasiga?)" - dedilar. "Bir kuni vujud va tavihid shavqi bilan sahroda ketar edim. Bir xotinga duch keldim. Bir qop uni bor edi. "Shuni eltgin", dedi. Mening kuchim yetmas, deb bir arslonga ishorat qildim, qopni unga yukladim. Ammo karomatim izhoridan qo'rqib, xotinga dedimki: "Bozorga yetgach, kimni ko'rdim deysan?" "Zolim va ra'no (o'ziga bino qo'ygan) Boyazidni ko'rdim", degayman". "Nega?" dedim. "Bu arslonni Alloh yuk uchun yaratdimi? Nega unga yuk yuklatursan? Sen istaysanki, shahar xalqi sening arslonga yuk ortganingni ko'rsinlaru, seni sohibi karomat desinlar, shundaymi? Ey Boyazid! Bu ishing zolimlik va o'ziga bino qo'yishlik emasmi?" "Ore, zolimlik va o'ziga bino qo'yishlik", deb yig'ladim. Tavba qildim".

Shayx Hotami Asom hazratlarining xotini (quddisa sirruho)

Hotami Asom hazratlarining xotini soliha va karomati zohir bir ayol edi. Bir kuni Hotam hazratlari g'azotga ketmoqchi bo'lib, ayoliga:

- Men to'rt oylik safarga ketyapman. Shu to'rt oylik muddatga qancha nafaqa istaysan? - deb so'radi. Ayol:
- Tirik qolishimga yetgulik nafaqa qoldiring, - dedi. Hotami Asom:
- Tirikliging va o'liming mening qo'limda emas, Haq taoloning qo'lidadir, - dedi. Shunda ayoli:
- Undoq bo'lsa, mening rizqim ham sizning qo'lingizda emas, Haq taoloning qo'lida, - dedi.

Hotami Asom bu so'zni xush ko'rdi va ayolini duo qildi.

Qo'shni xotinlar kelib, "Nega eringdan nafaqa so'ramading?" dedilar. Ayol javoban:

- Erim ham men kabi rizq yeguvchidir, beruvchi emas, - dedi.

Hotami Asom hazratlari g'azotda bir kofir bilan urushar ekan, kofir Hotami Asomni yerga yotqizib, pichoq urmoqchi bo'lib turganida, Hotami Asom o'z xotining o'q otib, kofirni o'ldirganini ko'rdi. Va shu zahoti ayoli ko'zdan g'oyib bo'ldi.

Oti noma'lum boshqa bir ayol (quddisa sirruhu)

Ma'rifat ilmida sulton qutbul-zamon Shayx Zunnun Misriy (quddisa sirruhu) suv bo'yida tahorat olar ekan, narigi tarafdagi bir ko'shkning derazasidan qarab turgan – ajib liboslar kiygan go'zal bir ayolga ko'zi tushdi.

“Kimsan?” degan edi, uning so'zidan taajjublangan go'zal: “Ey Zunnun! Seni uzoqdan ko'rib, eslik olim degan edim. Yaqinga kelib menga qarading, gap-so'zlaringni eshitdim. Dali (devona), johil bir kishi ekansan. Haqni bilmas ekansan!” dedi. Zunnun: “To'g'risini aytsam, bu so'zlaringni tushunmadim”, dedi. Ayol: “Dali bo'lmasa eding, yerga tahoratsiz oyoq bosmas eding; olim bo'lsang eding, nomahram yuziga boqmas eding; agar orif bo'lsang eding, ko'zing boshqa yoqda bo'lmas edi...” dedi va ko'zdan g'oyib bo'ldi.

Makkalik kelinchak (quddisa sirruhu)

Shayx Muhammad Zohid Qo'tqu (quddisa sirruhu) aytadiki: Makkai Mukarramada eshitganim va o'qiganim bir hodisani qisqacha naql qilay: “Hijratning 200 yilida Xuroson taraflarga kelgan bir mujohidlar qo'shinidan – nomini unutdim – bir yosh ayolning eri ham shahid bo'lgan. Bu xabarni eshitib ayol ko'p qayg'urgan. Bir kecha u tushida erini shahid birodarlari bilan birga nihoyatda go'zal bir chamanzor yerda ovqatlanayotgan holda ko'rgan. Eri ham xotini ko'rib, uni dasturxon qoshiga chaqirgan. Ayol borib noz-ne'mat to'la dasturxondagi ovqatdan bir luqma olib yegan va shu asnoda uyg'ongan. Shundan so'ng bu ayol o'ttiz yil yashagan, ammo dunyo noz-ne'mat, ovqatlaridan aslo totmagan. Uning bu holiga ishonmagan va hayratlangan ba'zi ulug'lar ayolni qamab qo'yib, qo'riqchi tayin qilganlar. Oylarcha kuzatishlardan shu narsa ma'lum bo'lganki, ayol yemasa-ichmasa ham, sihat-salomatligiga, kuch-quvvatiga zarracha zarar kelmagan”.

Istanbullik ayol (quddisa sirruhu)

Shayx Mahmud As'ad Jo'shon ibn Najotiy Chanoqqal'aviy “Muvaffaqiyatning yo'li va shartlari” asarida yozadi:

“Alloh taolo rahmat qilsin, qabrida nur ichida yotsin, otamning do'sti, soqoli oppoq, yuz yoshdan o'tgan Muhammad Amaki degan muborak bir odam bo'lar edi. Vatan urushi qatnashchisi, ko'ksida qahramonlik nishoni, qo'lidan tasbehi tushmas, duoli, boshi xam, kamtar-kamsuqum, go'zal axloqli, ishni saranjom sarishta, durust qiladigan shirin so'zli, haqiqiy bir mo'min edi. Madinai Munavvarada menga shu odam haqida quyidagilarni

aytib berishdi:

Xotini og'ir betob bo'lib, vafot oni yaqinlashar ekan o'z eridan:
– Hazrat, mendan rozi bo'ling! – deb rozi-rizolik so'rab yalinibdi.

Muhammad Amaki ham:

– Xotinjon! Oltmish yillik turmushimizda sen meni hech xafa qilmading, gapimni yerda qoldirmading, bordi-yu biron-bir haqim bo'lganida ham sendan roziman... – debdi.

Oltmish yil birga yashab bir-birlariga ozor bermagan, urishmagan, bir-birining hurmat-izzatini o'rniga qo'yaolgan bu muborak oilani bir ko'z oldingizga keltiring.

Muhammad Amaki o'z qarindoshlariga shunday degan: “Ayolim, rahmatli, mehru vafoli, sadoqatli bir xotin edi... Vafotidan keyin ham ikki yil sahar chog'i tushimga kirib, meni namozga uyg'otdi...”

Ko'p qiziq va ibratli boshqa bir ajib voqea esa quyidagichadir:

Muhammad Amaki ayoli vafot etganidan keyin yana bir marta hajga kelgan. Ehromini o'rab, Ka'bai Musharrafani tavof qilayotganida, oldiga ayoli kelgan va ikkovi gaplasha-gaplasha Ka'batullohni tavof qilishgan. Tavofdan so'ng Muhammad Amaki ko'nglida o'z-o'ziga:

“E-e! – debdi. – Axir, xotim vafot qilgandi-ku!..” O'girilib qarasa, xotini yo'q, g'oyib bo'libdi”.

Validai Xoja Alouddin G'ijduvoniyy (alayhirrohma)

Xoja Ubaydulloh Ahror aytur edikim, hazrati Xoja Alouddin G'ijduvoniyy (alayhirrohma) aytdi:

“Men o'n olti yoshda edim, Amir Kalon Voshiyning mulozamatlariga bordim. Ul zot meni zikri xufya (qalb zikri)ga mashg'ul etdi va ko'b mubolag'a qildikim, bu zikr usulini shundoq pinhon saqlagilki, ahlu ayol, yaqinlaring, suhbatdoshlaring bilmasinlar. Bordi-yu xabardor bo'lsalar ham, sen bildirmay yana bu qalb zikrida davom qil”. Necha vaqtlar bu tariqa mashg'ul bo'ldim va azim riyozatim bor edi. Chekkan riyozatlarim yuzimdin ma'lum edi. Bir kun onam menga aytdiki: “Sen bemorsanu mendan buni yashiryapsan. Yuzingdan ko'rinib turibdi”. Men: “Bemor emasman”, dedim. Onam aytdi: “Ey bolam, agar darding nimaligini aytmasang, bergan sutimga rozi emasman”. Noiloj qissamni sharh etib aytdim, vazifam zikri qalbiyni ham ma'lum qildim. Onam darhol bu zikr va tariqatga moyillik bildirdilar va nafyi isbot zikri*ga mashg'ul bo'ldilar. Men bu voqeadan hayratlarda qoldim va “ajabo, to'g'ri qildimmi aytib yoki noto'g'ri qildimmi?” deya iztirob chekib, Xoja Amir Kalonning yonlariga bordim. Onam bilan bo'lgan voqeani bayon qildim. Amir Kalon hazrat aytdilarki: “Biz sizning onangizga ijozat berdik, bu tariqqa mashg'ul bo'laversinlar”.

Necha vaqtlar onam bu tariq bilan mashg'ul bo'ldi.

Bir kun ukam sahroga ketgan edi, onam meni chaqirib, buyurdilarki: "Qozonni pokiza yuv va suv to'ldirib, isitgil".

Aytganlarini qildim. Shundan so'ng onam u suv bilan tahorat qilib, ikki rak'at namoz o'qidilar. Keyin meni yonlariga ulturg'izub aytdilar:

"O'g'lim, tariqqa (qalbiy zikrga) mashg'ul bo'lgil".

Aytganlarini qildim. O'zlari ham zikrga mashg'ul bo'ldilar. Va bir soatdan so'ng jon taslim qildilar..."

Kitobni onlineda o'qish:

<http://forum.ziyouz.com/index.php?topic=1724.0>

Forum uchun Laylo tayyorladi.

www.ziyouz.com

2007